

VII,
35 213
B, e

20

IZDAJE
SLOVENSKA
BIBLIOTEKA

KNEZOVA
KNJIZNICA

Fr. Podmajster

Ljubljana.

1914.

P. n. naročnikom „Slov. Matice“

vljudno naznanjam, da sem izdal za letošnje Matične knjige sledeče

krasne originalne platnice:

		Po pošti:
Knezova knjižnica	K —50,	K —60
Zabavna „	—50,	—70
Hrvatska „	—50,	—60
Prevodi	—50,	—60
Mencinger, zbrani spisi	—50,	—60

Nadalje so vedno v zalogi:

Ljubljanski Zvon za vse letnike à	K 1.40,	K 1.50
Slovan „ „ „ „ „	2.40,	2.60
Dom in Svet „ „ „ „ „	1.40,	1.60
Zvonček „ „ „ „ „	—80,	—90
Planinski Vestnik, jako orig. „ „	—80,	—95

Knjigoveznica

izdeluje vse od preproste do najfinejše vezi. **Vezanje hranilničnih vložnih knjižic v platno z zlatim ali barvastim tiskom.** Za čitalnice, knjižnice in bralna društva posebno močna vez.

Izdelovanje reklamnih tablic, diplom in passepartoutov.

Zaloga in trgovina papirja

En gros. ter vseh uradnih in šolskih potrebščin. En detail.

Velika zaloga kancelijskega in konceptnega papirja.

Kartonažna tovarna: Čopova cesta.

IVAN BONAČ

== knjigovez „Matice Slovenske“ ==

Ljubljana, Šelenburgova ulica števil. 5.

Knjižnica "Matica" št. 11. letničnikom

Ujduho naznanjam, da sem izdal za letošnje Matične knjige sledeče

Krasne originalne platice:

Knjezova knjžnica	K	50	—	80
Šabavska	"	50	—	80
Hrvatska	"	50	—	80
Prevodi	"	50	—	80
Menginger, xbrani spisi	"	50	—	80
Nadalje so vedno v zalogi:				
Ljubljanski Zvon za vse letnike & K	1.40	K	1.50	1.50
Slovan	"	2.40	"	2.60
Dom in svet	"	1.40	"	1.60
Zvonček	"	80	"	90
Planinski Vestnik, jako orig.	"	80	"	95

Knjižnica

izdaje vse od preproste do najnajshe vezj. Vezanje izredno vložnih knjžic v platno z xlatim ali barvastim tiskom. Za čitalnice, knjžnice in branje društva posebno močna vez.

izdelovanje reklamnih tablic, diplom in pasportov.

Zaloga in trgovina papirja

En krog, ter vsi uradni in šolski potrebščin. En detalj.

Velika zaloga kancelijskega in konceptnega papirja.

Kartonirana levarna: čopova čista.

IVAN BONAČ

Knjižnica "Matica Slovenska"

Ljubljana, Šelendurгова ulica št. 5.

KNEZOVIA

KYJIVNICA

STAVROPOLOVSKAYA

KNEZOVA
KNJIŽNICA

XX. ZVEZEK

IZDALA

»MATICA SLOVENSKA«

V LJUBLJANI 1913

TISK »NARODNE TISKARNE«

△ TEKMA △

DRAMA V TREH DEJANJIH

SPISAL

ANTON FUNTEK

: V LJUBLJANI 1913 :

ZALOŽILA »MATICA SLOVENSKA«

Pisatelj si pridržuje vse pravice.

VIII, B 35213e

Nekaj opomb.

Ko se je uprizorila „Tekma“ v Ljubljani in potem v Zagrebu, so se pojavila v ocenah mnenja, ki so ji podtikala razne tendence. Zlasti so nekateri videli v drami boj med „mladimi“ in „starimi“, celo (v Zagrebu) med mlado in staro umetniško strujo na — Kranjskem! Največ so bile temu mnenju povod gledališke beležke, ki jih je pred uprizoritvijo priobčevalo dnevno časopisje.

To mnenje tukaj popravljam. „Tekma“ hoče samo pokazati, kako umetnika — bodisi te ali druge stroke — ubija brezmejna častihlepnost. Po svetu hodi dokaj Lesovinov — ljudi, ki ne morejo trpeti drugih poleg sebe ali celo nad seboj, ljudi, ki ti ne odpuste nikoli, ako se le rahlo dotakneš njih slave, zlasti ne, če jim že pojema tvorna sila. Taki Lesovini se vznemirjajo do skrajnosti v bojazni za svoj ugled; neugodna sodba se jim zadira v dušo, toda srd in užaljenost zaklepajo vase in potem jim ne razjeda samo duha, nego tudi telo, dokler ne pride neizogibna katastrofa. — „Tekma“ naj se potemtakem smatra za tragedijo častihlepnosti.

O tem, kako se Lesovin predstavlja, pa bodi glede na interpretacijo pri dosedanjih uprizoritvah omenjeno tole: Lesovin ni patološki značaj, niti ne v zadnjem dejanju docela. Izpočetka nastopa samozavestno kakor umetnik, ki je vajeu zgolj časti in hvale; potem, ko je globoko zadeto njegovo samoljubje, se ga loti nervozen nemir, strah za ugled. Temu se pridruži moreče spoznanje, da nima več moči za uspešni boj. Toda ta njegova nezmožnost izhaja tudi iz skrajno

razvnetega čuvstvovanja. Lesovin je še umetnik, samo zbranega duha nima več, da bi ustvaril umotvor, kakršnega hoče njegova slavohlepnost. Propada p o l a g o m a , torej ne tako, da bi bil že v drugem dejanju porušen do tal. Srd, zavist, onemoglost, to troje grebe v njem; mimotega mu opojne pijače in morfij udarjajo na možgane, tako da je proti koncu pač deloma zmeden. Navzlic temu ima jasne trenutke, in zato se niti v tretjem dejanju ne sme uprizarjati kot popolnoma blazen.

Pisatelj.

Osebe.

Andrej Lesovin, ravnatelj umetniške akademije (56 let).

Stana, njegova hči (18 let).

Helena, njegova obvdovela sestra (50 let).

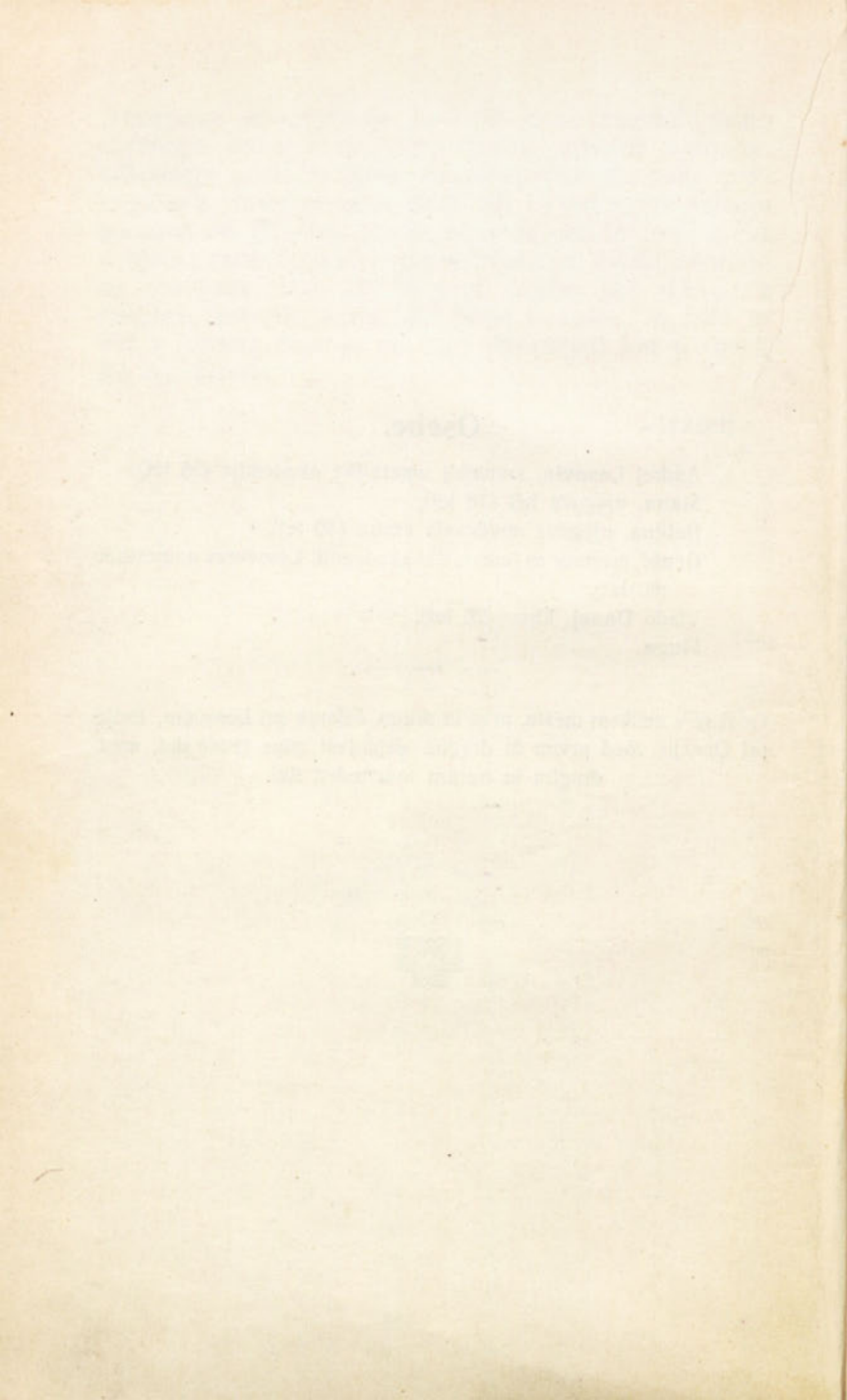
Grušč, profesor na umetniški akademiji, Lesovinov namestnik
(60 let).

Vlado Danej, kipar (26 let).

Sluga.

Godi se v velikem mestu, prvo in drugo dejanje pri Lesovinu, tretje pri Daneju. Med prvim in drugim dejanjem mine teden dni, med drugim in tretjim tudi teden dni.

Prvo dejanje.

Elegantno opremljen salon pri Lesovinu. Vrata na sredi, na levi in na desni. Ob levi spredaj okno. Na desni strani spredaj mimo drugih stvari mizica za šah. Ob srednjih vratih stol.

Helena in Stana prideta iz sobe na levi.

Stana

(se ozira po sobi). Lepo je pri nas, teta Helena. Tak dom imam rada. In moja sobica, lepo si jo uredila. Solnčni žarki od radosti plešejo v njej. Cvetice dehte po stojalcih, na oknih — —

Helena

(nasmehoma). In zdaj je prišla še ptička, da bo prepevala med njimi. *(Poljubi Stano na čelo.)* Stana, Bog blagoslovi tvoj prihod!

Stana.

Po štirih letih. O, mnogokdaj se mi je tožilo domov. Po mestu, po bučečem svetu. *(Živo potegne Heleno k oknu.)* Glej tu spodaj to veliko, glasno življenje! Vidiš jo, kako je dolga ta cesta — nedogledna. Stavba ob stavbi. V kamen prelita umetnost. Vozovi. Neumorno drevenje. Vedno drugačne, pisane slike. Meni je, kakor bi morala hiteti med njimi tja in nazaj, gori in doli ter se naužiti vseh teh veličastnih glasov.

Helena.

Kmalu se jih navadiš. In potem ti bo samotno v vsakdanjosti. — Življenje v zavodu ti je utesnilo misli. Zdaj prostirajo krila kakor na prvi svobodni polet.

Stana

(*se obrne od okna*). Nazaj ne mislim rada. Tako daleč z doma. Tam v Švici. Ni bilo treba, da sem bila tako daleč. Časih sem bila huda na papana.

Helena.

Kaj pa je hotel? Ob tolikih poslih se ni utegnil ukvarjati s tabo —

Stana.

O, bila sem že velika takrat.

Helena

(*se nasmeje*). Štirinajst let si že imela. Ne ptič, ne miš. — Da sem bila že jaz tedaj v hiši — sicer pa je prav tako. Preveč bi te bila razvadila doma. Papa in jaz.

Stana

(*se je oklene*). Ti že. Toda papa — ne verjamem. Papa je svojeglav. Jaz pa tudi.

Helena

(*resno*). Svojeglav je. Samo to velja, kar hoče sam.

Stana.

Pa vendar ni s teboj —

Helena.

Ne. Z mano je dober. Kadar hoče, je ljubezniv človek. Ampak v svojih stvareh se ne vdaja nikomur. Tam je samosvoj do skrajnosti.

Stana.

Tam naj le bo. To stori samozavest! Umetnik je. Slovi po svetu. (*Veselo.*) O teta Helena, lepo je, biti umetnik! In lepo je, imeti takega papana. Ponosna sem nanj. — (*Hipoma ozlevoljena.*) Ampak da ga še sedaj ni

domov, me jezi. Pozdravit bi me bil lahko prišel.
(*Vrže se v naslanjač.*)

Helena.

Opravki bržkone. Morda tudi zaradi poletne razstave.

Stana

(*se pozorno zravna v naslanjaču*). Zaradi razstave?
V Umetniškem domu pač? Ali se je udeleži?

Helena.

Željan je časti. Takim ljudem je slava pol življenja.

Stana

(*z živim, navdušenim izrazom*). Vse življenje, teta
Helena. Moč pijo iz nje! — (*Mane si roke.*) To mi
je vseč. Razstava — seveda jo pojdeva gledat. In še
mnogokrat. — Koliko je nagrad?

Helena.

Desettisoč je prva.

Stana.

Hu! (*Skoči pokonci.*) Papa gotovo dobi prvo.

Helena.

Danes se je sestalo razsodišče.

Stana.

Kdo pa predseduje?

Helena.

Profesor Grušč.

Stana.

Grušč, moj ljubi, stari Grušč! No, ta že poskrbi, da
— oh, kaj! Papa ne potrebuje protekcije. Sam je prvi
umetnik na svetu.

Helena

(*počasi*). Velik umetnik vsekakor. Doslej. (*Sede; po premolku.*) Toda napadajo ga tudi.

Stana

(*ogorčena*). Kdo?

Helena.

Mlajši.

Stana.

Tako? Morda zmorejo več?

Helena

(*zmiga z ramo*). Vsaj pravijo tako. Propada baje. V zastareli smeri da je obtičal. Ni jim dovolj moderen.

Stana

(*jezno*). Ne dovolj moderen! (*Hitro in razvneto.*) In oni njegov genij na Osrednjem trgu? In skupina muz pred konservatorijem? In veličastne propileje ob javnem vrtu? Ali ne kroži na tisoče njih razmnožkov po svetu? In vse antično in vse kakor novorojeni in pomlajeni tvori iz starodavnih dob — — —

Helena.

Samo takih tudi ne mara sedanji svet. Še manj tvorov v posnemajočem slogu. Novih snovi hočejo, iz življenja zajetih. Svojega pojmovanja, samobitnega izražanja.

Stana

(*huda*). In tega da ne bi imel papa? — (*Užaljena.*) Teta, meni se zdi, da si pa ti — dovolj moderna.

Helena.

Ne lastim si nobene sodbe. Samo slišim taka mnenja —

Stana

(*kakor zgoraj*). Morda celo od Grušča? No, le čakaj —

Helena

Grušč je nedolžen. Grušč je prestar in njemu je vse eno.

Stana.

In papa?

Helena.

Ta je nedostopen. Nalašč neče. Vsem skupaj kljubuje.

Stana

(*hipoma malodušno*). Potemtakem pa niti ni gotovo, da dobi prvo nagrado?

Helena.

Želela bi, da jo dobi. Zaradi njega samega. (*Tiho*.) Ne vem, kako bi njegova samoljubnost prebolela tak udarec.

Stana.

Jaz ga ne bi na njegovem mestu. (*Nemirna*.) Teta, razburjena sem! — Ko bi vsaj že prišel. — In razsodišče, kdaj se izreče o nagradah?

Helena.

Bržkone se je že.

Stana.

Dvanajst bo skoro. (*Stopi k oknu in gleda na cesto*.) Ni ga še videti. — (*Uporno*.) Zakaj sem prišla ravno danes? Rajša bi, da je že vse v kraju! — Pa ima papa veliko nasprotnikov?

Helena.

Vsakdo jih ima, ako je za glavo višji od drugih.

Stana.

Nehvaležniki! Pomisljijo naj, koliko je storil, koliko učencev je vzgojil. Morda je tudi kaj takih med njimi. (*Kakor bi jo obšla druga misel.*) Je li, taki gredo daleč po svetu?

Helena.

Seveda gredo.

Stana.

Tudi v manjše kraje?

Helena.

Steza do časti drži časih tudi čez močvirja.

Stana

(*zamišljena*). V muzej smo hodile večkrat iz zavoda. Relief je bil tam: mlada deklica pri oknu. Med cvetičnimi lončki in bršlinom se je klanjala navzdol. Meni je bila podobna. Najljubša mi je bila v vsem muzeju.

Helena.

No da. To so take dekliske simpatije.

Stana.

Četudi. Ampak nekega dne je tamkaj mlad kipar napravljaval posnetek moje deklice. Takoj mi je bil po volji.

Helena

(*dobrodušno*). Tako, tako.

Stana.

Umetnike imam sploh rada. Ne tistih glupih z dolgimi lasmi in v žametastih jopičih. — Take, ki jim je pečat umetništva udarjen v čelo.

Helena.

In njemu je bil?

Stana.

Da. Visokorasel je stal ob oknu. Razvnet od dela. Precej sem vedela, da je umetnik.

Helena.

Žive spomine si zbujaš, Stana.

Stana

(*sanjavo*). Najrajša bi mu bila stisnila roko vpričo vseh. Ravno posnetek moje deklice je delal! In kako ga je delal! Kakor bi bil učenec papanov.

Helena

(*se nasmeje*). Norica! — In če bi bil?

Stana

(*naglo*). Še enkrat tako bi mi bil po volji! (*Zave se.*) Oh, kaj sem povedala! (*Priteče k Heleni.*) Nič nisem rekla. Otročja sem.

Helena.

In kaj je bilo potem?

Stana.

Drugim je naš učitelj razlagal svoje znanje ob drugih kipih. Jaz pa sem obstala pred osnutkom. In kar nehote sem vzkliknila. Osúpel je pogledal kipar name, potem na relief. Jasen pogled se mu je zadolbel v mene. Živ nasmeh mu je legel na ustna. Nekaj ponosa je bilo v njem. Nekaj veselega presenečenja tudi.

Helena.

Upam vendar, Stana —

Stana.

Nič, teta Helena. — Solnce je sijalo na mojo deklico in nanj. Takrat pa je stopil naš učitelj s svojim krdelom bliže. Kakor oblak puščobe se je zgrnilo ob meni. In

nagovoril je kiparja. Pa sta govorila. On s hreščočim glasom, oni z glasom kakor od zveneče kovine.

Helena.

Tako da ga čuješ še dandanes?

Stana

(*zateglo*). Res je. Še dandanes. — (*Sanjavo*.) Nič več ga nisem videla potem. (*Kakor bi se odločno otresla misli*.) Bodisi. Zdaj sem tukaj. Zdaj ne maram takih misli. — Teta Helena, skupaj bova gospodinjili. Veš, znam nekaj. (*Zapleše po sobi*.) Pa v gledališče bova hodili, pa v koncerte, pa na razstave in na ples. Sploh med svet. Želim si sveta. Velikega, veselega, valujočega sveta. Papa, vem, da ne bo hotel. Ampak medve — ti preljuba moja teta Helena! (*Objame jo in jo suče po sobi*.) Ti — ti zlata moja tetka!

Helena.

Stana! Otrok ti božji! (*Zunaj pozvoni električni zvonec*.)

Stana

(*mahoma izpusti Heleno*). Papa! Vendar že enkrat! (*Steče k vratom na sredi*.)

Lesovin

(*vstopi skozi srednja vrata*).

Stana

(*ga viharno objame in poljubi*). Papa! Da si le tukaj!
•Moj ljubi papa!

Lesovin

(*jo pritisne k sebi*). Stana! (*Z živim, ljubečim izrazom*.) Ti ljubo dete! Bodi mi pozdravljena! (*Stopi k Heleni in ji poda roko*.) Helena, pozdravljam tudi tebe. Veseli me, da sta že dospeli. — Glej jo — kako je lepo dorastla.

Helena.

Lepa, živa mladost prihaja z njo v hišo.

Lesovin.

In nekaj veselja tudi. (*Stopi k Stani, ji položi roke na rame in jo všečno gleda.*) Kako dostojanstveno gospodično so naredili iz tebe!

Stana.

Hm! V zavodu, misliš? (*Odločno.*) Tisti že ne.

Lesovin

(*z veselim nasmehom.*) No, dejal bi vendar —

Helena.

To rajši pusti, Andrej! Sama si lasti vse zasluge.

Stana

(*s poudarkom.*) Sama. — Ne maram jih. (*Razposajeno.*) Predstojnica s svojimi večnimi opomini: (*oponašaje nosljajoč glas*) „Gospodična Stana, to se ne spodobi za mlado damo“, in dostojanstvena dama (*udari v smeh*) z roženimi naočniki in z medeno govorico in s povešenimi očmi in učitelji, naduti in zaljubljeni sami v sebe, in tisti glupi izprehodi lepo v vrsti in tisti zijavi meščani — ah!

Lesovin

(*jo je ves čas gledal nasmehoma; vedre volje.*) Stana, umikam hvalo. Preveč dostojanstvene gospodične res niso naredili iz tebe. — Ampak križ so morali imeti s teboj. (*Nasmeje se.*) Rad bi jih bil videl, kako so te krotili. (*Pogladí jo po laseh.*) Mojo Stano so krotili. Da bi bila lepo ponižna. Da ne bi mislila s svojimi možgani. Ampak s tujimi.

Helena.

To sta že na pravi poti. Poučen in koristen razgovor se utegne razplesti. — Mene kličejo opravki. (*Odide skozi vrata na levi.*)

Stana

(*se pritisne k Lesovinu in se zasmije*). Nisva ji po volji, teti Heleni! (*Važno.*) Ampak naj misli, kar hoče. Človek mora imeti odporno moč v sebi. Sicer ga potisnejo k tlom.

Lesovin

(*izpusti Stano; resno*). Da. K tlom pritiskajo radi. To je že navada tako.

Stana.

Vidiš! In zato sem srečna, da sem daleč od vsega. (*Ljuto.*) Zadušiti bi se morala v strjenem zraku. Niti sapica ne zamaje v njem stoletnega prahu . . .

Lesovin

(*pokima*). Obadva sodiva med svet. Med veliki, med grmeči svet. Toda nad drhal, ki se peha in rine, da bi prišla naprej. To so tako majhni ljudje. — Sicer pa, ne govoriva zdaj o tem. Meniva se kaj drugega.

Stana.

Res je. Tisti prah bi se nama zajedel v dušo. (*Nasloni se na Lesovina in ga gleda.*) Kako si lep, papa! Tako visok, tako ponosen! Ti imaš tudi pečat umetništva na čelu. — Toda veš, da sem bila že huda nate, ko te toliko časa ni bilo? Še na kolodvor nisi prišel . . .

Lesovin

(*jo gladi po laseh*). Nisem mogel. Opravila v pisarni. In — tak pritisk sem čutil v glavi. Iz mesta sem moral na zrak.

Stana

(*skrbno*). Ali te večkrat boli glava, papa?

Lesovin.

Izdelan sem.

Stana.

Zakaj se pa ženeš tako? Saj ti ni treba. Tolik umetnik —

Lesovin

Prav zato, Stana. Ali naj se posušim z lovorom vred? Neodoljiva moč me priganja na delo. (*Hodi po sobi, stopi k oknu in se ozre na cesto.*)

Stana.

Ali koga pričakuješ, papa?

Lesovin.

Grušč bi moral priti.

Stana.

Zaradi razstave?

Lesovin

(*se obrne od okna*). Da.

Stana

(*stopi k njemu; laskavo*). Kaj pa razstaviš, papa? Gotovo kaj lepega . . .

Lesovin

(*samozavestno*). Videla boš kmalu. — Naj le rujejo proti meni! Mlečnozobi ljudje! V kot bi me radi potisnili. V temo. Pa me ne bodo. Zdaj, če prisodijo mojemu tvorju prvo nagrado —

Stana.

Papa, saj jo morajo!

Lesovin

(z *odpornim poudarkom*). Še je prejšnja moč v meni. Stvarjati, delati, ko sije nad človekom svetlo poldansko solnce — Stana, samo to je življenje! To opaja, to pomlaja! Ne stati v drugi, tretji vrsti, nego v prvi in sam prvi! To je sila moje duše. Umreti bi moral, ako ne bi bilo tako.

Stana

(*živo*). In jaz, papa, sem tudi deležna te lepote. Kadar sem slišala o tebi, je vse kipelo v meni od ponosa. Umetnost! Dušo bi dala zanjo. — Papa, dosti mi boš moral pripovedovati o sebi. In je li, tja (*pokaže na desna vrata*) v svojo delavnico me boš tudi vzел časih? Ondi se stisnem v kotiček; niti dihala ne bom na glas. Samo gledala te bom, ko boš delal. In na razstavo pojdeš tudi z menoj? In vse natačno mi boš razložil. Papa, moj ljubi, moj veliki papa! (*Oklene se ga.*)

Lesovin

(*jo živo gleda*). Stana, tako te imam rad. Človeka potrebujem, s katerim govorim lahko docela prosto-dušno. Tudi o sebi. Dovzetnega človeka, ki me umeje. Teta Helena ni za take stvari.

Stana.

In Grušč?

Lesovin.

Grušč? (*Zamahne z roko.*) Grušč ni za višje težnje. Za boj ni, veš, za boj, če je treba, sam proti vsem. Zadovoljen je sam s seboj. In tal se drži.

Stana.

Toda prijatelja sta si vendarle?

Lesovin

(*zmiga z rameni*). Šah hodi igrat k meni. Leta in leta. Tovariš je dober. Človek brez zavisti. Zato ga imam

rad. (*Zunaj se začuje zvonec.*) Tukaj je. (*Nervozno.*) Stana, sedaj odidi. Pozneje lahko prideš takoj. Potem se pomeniva o tebi. O vsem, kar se tiče naju obeh.

Stana.

Da, papa. In veliko, veliko. (*Vrže mu poljubček in odide na levo.*)

Lesovin

(*hodi po sobi z nemirnimi koraki.*)

Sluga

(*prinese skozi srednja vrata posetnico.*)

Lesovin

(*se ustavi; prečita.*) Danej? (*Pomisli.*) Spominjam se ga. — Naj vstopi. (*Stopi k oknu in zopet gleda na cesto.*)

Sluga

(*odide po sredi.*)

Danej

(*vstopi hitro in veselo.*) Gospod ravnatelj! Štejem si v izredno srečo —

Lesovin

(*mu gre do srede sobe naproti.*) Pozdravljam vas, gospod Danej. (*Poda mu roko in migne, naj sede. Oba sedeta.*) Dolgo se že nisva videla. Morda že tri, štiri leta ne?

Danej.

Da. Pred štirimi leti sem šel na pot, ko mi je ministrstvo naklonilo podporo. (*Iskreno.*) Hvaležen sem vam še danes za vaše posredovanje.

Lesovin.

Prosim. — In potem ste prepotovali dokaj sveta in dosti videli?

Danej

(*živo in izrazno*). Mnogo. In delal sem tudi. Snoči šele sem prišel semkaj. Zaradi razstave. — Morda ni umetniškega središča, da ne bi bil v njem! Krasno je bilo, gospod ravnatelj! Široko sem odpiral oko, srce in dušo izrednim vtiskom. Gledal sem umetnine, in one so gledale v mene. Vse jih nosim v sebi.

Lesovin

(*nasmehoma, vendar rahlo porogljivo*). Le preživo jih ne nosite, gospod Danej. Sicer se ponižate do kopista.

Danej.

Ne. Moč čutim v sebi za samoraslo stvarjanje. O, videl sem moderne tvore, gospod ravnatelj, iz katerih je lil naravnost božanstven ogenj —

Lesovin

(*mrzlo*). Jaz nisem vnet zanje. Izrastki so. Takih ne maram.

Danej.

O izrastkih ne govorim. Ampak sedanja realna smer, prosta okostenelosti, kipeča od moči, od življenske poezije —

Lesovin.

Oprostite, gospod Danej, ali ste mi hoteli še kaj povedati?

Danej

(*za trenutek osupel, nato živo*). Da, gospod ravnatelj. Iskal sem vas že na akademiji. Vi bi bili morali prvi zvedeti mojo srečo. Vi, moj učitelj, moj spešitelj.

Lesovin.

Govorite, prosim.

Danej.

Izkratka: Lahko si mislite, kako je pri srcu umetniku novincu, kadar se je približal dan, ko se sestane razsodišče za razstavo — —

Lesovin

(*nestrpno*). Da, da, ampak —

Danej.

Kaj bi govoril nadalje! (*Šine pokonci.*) Gospod ravnatelj, učakal sem srečo, da se mi je priznala prva nagrada v kiparskih delih.

Lesovin

(*skoči takisto pokonci in strmi v Daneja; težko sope; naposled se premaga; zamolklo*). Vi — vi imate prvo nagrado? (*Potegne si z roko preko čela, kakor bi ga bila zbodla velika bolečina.*)

Danej

(*z veselim ponosom*). Jaz, gospod ravnatelj! — O, ko bi vedeli, kako sem oprezoval v akademiji, kako čakal izida umetniškega posvetovanja . . .

Lesovin

(*stoji brezgibno; počasi, besede mu gredo težko iz ust*). Mladi mož, to mora biti pomota. Vi nimate prve nagrade.

Danej.

Čudite se, gospod ravnatelj. Ko sem zaznal to novico, mi je mogočna blaženost privrela iz srca. In zavrisnil bi bil vsemu svetu: Evo me! Odslej tudi jaz nekaj pomenim v življenju!

Lesovin

(*kakor bi se hotel opoteči*).

Danej

(*ga prestreže*). Kaj vam je, gospod ravnatelj? Prebledeli ste, trepečete po vsem životu — —

Lesovin

(*se siloma zravna; med zobmi*). Nič ni. Pustite. Samo hipna slabost. Je že minila. (*Stori nekaj korakov po sobi, nato se ustavi pred Danejem, ki ga začudeno gleda.*) In vi pravite, da ni zmota? Da ste dobro slišali?

Danej

(*marljivo*). Dokaj tekmecev nas je bilo zbranih na stopnišču. Z vseh vetrov. Mislim sem, da predsedujete vi razsodišču, pa je profesor Grušč. Prvi je prišel iz posvetovalnice in nam je dobrodušno takoj razglasil izid. Začul sem samo: „Danej — ‚Solncu naproti‘ — prva nagrada“ — vrteti se mi je začelo v glavi, tema se je storila okoli mene — nato pa sem planil vun, da se ne zadušim. Na solnce. In potem sem kakor omamljen begal po cestah, po nasadih. Ko sem prebil prvi naval, pa je bila prva moja misel: K vam . . .

Lesovin

(*je med Danejevim pripovedovanjem zopet stopal po sobi; sedaj se ustavi pred njim*). Čemu k meni?

Danej

(*osupel*). Mislim sem vendar, da boste kot moj nekdanji mojster in učitelj — —

Lesovin

(*odsečno*). In drugega vzroka niste imeli?

Danej

(*čimdalje bolj osupel*). Drugega vzroka? Ne da bi vedel. — (*Zmaje z glavo.*) Ali, gospod ravnatelj, to je tako čudno neumevno — pričakoval bi bil —

Lesovin.

Torej ne veste, kako so se razdelile druge nagrade?

Danej.

Kaj mi je bilo do drugih! Gospod ravnatelj, dajte mi roko, da jo poljubim za vse, kar sem, kar bom! (*Skloni se k Lesovinu, kakor bi mu hotel poljubiti roko.*)

Sluga

(*vstopi po sredi s pismom*). Od gospoda profesorja Grušča. (*Odide po sredi.*)

Lesovin

(*nervozen odpre list; ko ga prečita, se hripavo zasmije.*) Tukaj — čitajte!

Danej

(*vzame pismo in ga prečita; povesi roko s pismom; izredno presenečen*). Oh — tega nisem vedel! (*Položi pismo na mizo; zmeden.*) Gospod ravnatelj — vi imate drugo nagrado. Da sem to slutil — —

Lesovin

(*mrklo*). Zakaj se opravičujete? Zato, da ste prišli semkaj? Jaz bi bil morda tudi, da sem na vašem mestu. (*Pikro.*) Veselje vas je gnalo k meni — in v drugi vrsti kos hvaležnosti. In hvaležnost je nekaj lepega na svetu. Mladi mož, čestitam vam. Dajte mi roko, da vam čestitam.

Danej

(*mu počasi poda roko*).

Lesovin

(*mu jo stisne.*) Vidite, tako.

Danej

(še vedno ves osupel). Gospod ravnatelj — iz vaših besedi zveni tako trpek glas —

Lesovin

(vseskozi z mirnim glasom, toda vidi se mu, da se zatajuje). Trpek glas? Ironija, mislite? Zakaj ironija? Ali nisem bil vaš učitelj? Ali ni prav, da se učitelj veseli uspeha učenčevega? Četudi je učenec krenil svoja posebna pota? — Danej, nekaj daru ste prinesli na akademijo. Ali ni bila moja dolžnost, da sem ga gojil in spešil? Vraga, saj sem plačan za to!

Danej.

Ko ne bi govorili s takim glasom z menoj. — Ali ta se mi zadira v dušo —

Lesovin

(kakor prej). S kakšnim pa naj bi govoril? Vam je pri srcu, da bi vriskali. No, dajte, vriskajte. (*Iztegne roko proti oknu.*) Tam je okno. Zavrisnite na cesto. Takoj se zbere truma glupcev spodaj. Ta svojat rada gleda navzgor iz tope vsakdanjosti. Vriskanja itak ne zmore. Jaz pa sem se odvadil takega izražanja naj-tajnejših čuvstev. Mirno govorim z vami. Ali mislite, da nisem počaščen z vami vred?

Danej.

Mirno govorite, to je res. Ampak čutim vendarle, da so le besede mirne. — Gospod ravnatelj, naj odidem. Oprostite, da sem prišel. Ponižanega se čutite vpricho mene —

Lesovin

(rezko.) Ponižanega? Ne, gospod. Lesovin ostane Lesovin, ako vam prisodijo še sto nagrad. Ponižanega! In vi da ste me ponižali! (*Sede in se gorjupo zasmije.*)

Danej

(*nekoliko v zadregi*). Morda ni bil pravi izraz. Spoštoval sem vas. Prav tako vas bom čislal nadalje. Gospod ravnatelj, navzlic vsemu ste velik umetnik. Za to ne morem, ako je razsodišče meni priznalo prvo nagrado. Zadovoljen bi bil, da sem prejel drugo, tretjo. Mlad sem še —

Lesovin

(*skoči pokonci*). Da. Mladi ste še. In zato mislite, da morate biti ponižni. Da ste ponižni. Pa ste ponižni samo na videz. V srcu čutite moč prav zato, ker ste mladi. Ponižni niste, ampak ponosni ste. In prevzetnost se tudi že giblje v vas. To je vselej tako. — Molčite! — Jaz pa sem star. Je li, zato sem že izčrpal svoje moči, telesne in duševne? (*Razvnet.*) O, pojdite mi s svojo hvaležnostjo! To je hinavstvo.

Danej

(*užaljen*). Prosil bi vendar —

Lesovin.

Hinavstvo je. Morda se ga niti še ne zavedate. In jaz — čemu bi tudi jaz uganjal hinavstvo? (*Prevzet od razdraženosti.*) Da, mladi mož — resnično se čutim ponižanega vpricho vas. Doli s krinko! Vi ste meni poosebljena mladost — vi ste zastopnik tiste odurne množice, ki hoče preko naših mrtvih teles do cilja. Preobraziti hočete umetnost, čuvstvovanje, pometati s prestolov vse, kar zovete okostenele in preperete malike, pridobiti ves svet za nove ideje, odpirati okna in vrata pomladnim viharjem. Ampak jaz nisem še mrtvo telo. Mene ne trešči ob tla pomladni vihar.

Danej

(*razburjen*). Gospod ravnatelj — Bog mi je priča —

Lesovin

(*odsečno*). Pustite to. Ali spadate k njim ali ne, to ni bistveno. Morda ste samo nevedoma njih zastopnik.

Živa, visokoleteča mladost ste. Morda nimate voščenih kril za drzni polet proti solncu. S tistimi glupci, ki se zadirajo vame, nisem imel nikoli posla in ga nečem imeti. To so ljudje brez duha. Glumači. Ampak z vami, z vašo mladostjo ga hočem imeti. (*Prime ga za ramo; hitro, kipeče.*) Z vami se hočem meriti. Zdaj, ko menite, da ste mi enakorodni, morda celo, da stojite nad menoj. Po vsem mestu, povsod bodo kričali tako. Toda jaz ne trpim tega, da bi mi bili enakorodni. Nikoli! (*Strese ga.*) Ali slišite, nikoli? Lesovin je samo eden. Lesovin ostane samo eden.

Danej

(*se mu izmakne; siloma se premaguje*). Nikoli vam nisem niti v najsmelejših sanjah kratil priznanja. Enačiti se nisem hotel z vami. Meriti tudi ne.

Lesovin

(*strastno*). Pa se boste. Vedeti moram, kako je z menoj.

Danej.

Ali kaj vendar hočete od mene?

Lesovin.

Tudi to boste zvedeli. (*Globoko zasope; nato s hladnim glasom.*) Od ministrstva imam naročilo, naj zvršim skupino za stopnišče novega muzeja. Brez razpisa se je poverilo to delo meni. To skupino bova izdelala midva. Vsak sam zase. Vsak po svojem. Nihče ne bo ničesar vedel o tem. Ampak nato bo morala soditi ista komisija, ki se je sestala danes. Ako zmagam jaz, vem, da sem še vedno prvi umetnik. Ako zmagate vi, (*težko*) nimam ničesar več iskati na svetu. — Kaj stojite in molčite? Tukaj je moja roka. Udarite! (*S povzdignjenim glasom.*) Udarite!

Danej

(*po kratkem premolku*). Ne. Gospod ravnatelj, razburjenost vas je prevzela. Kadar se umirite —

Lesovin

(*kričeče*). Udarite, pravim!

Danej.

Ne.

Lesovin.

Torej nečete? (*Sarkastično.*) Slučajni uspeh vas je omamilo tako, da mislite rajši lenariti, dokler ne porženete onih deset tisoč — —

Danej

(*se ogorčen zravna in stopi tik njega*). Gospod ravnatelj, vaše besede —

Lesovin.

Poznam take vrste ljudi. Nobene časti nimajo v sebi. Kriče sami sebi, da jih je zgolj umetnost. V gostilniškem dimu se objemljejo in napivajo svoji genialnosti. Opiti obleže v cestnem jarku in jecajo o poeziji. Z ženskami se vlačijo od beznice do beznice — —

Danej

(*težko diha, s stisnjeno pestjo*). Prepovedujem vam, da bi z mano govorili tako. To bi bil najmanj pričakoval od vas. — Naj bo dovolj. Hvala še enkrat za vse, kar sem prejel od vas. (*Ponosno.*) Odslej pa bom gledal, da se nikoli več ne prekrizata najini poti. (*Obrne se in odhaja.*)

Lesovin.

Pa pojdite! Strahopetec, ki se boji za mlado, hipno pridobljeno slavo. Strah vas je, da bi se merili z mano.

Danej

(*nehotoma postoji*).

Lesovin.

Le pojdite! Pojdite! Zaničujem vas. Slabič naduti! Fej!

Danej

(se zdrzne, nato se vrne ter stopi tik pred Lesovina; hrope od razburjenosti). To — to je preveč! Tudi hvaležnost ima svoje meje. *(Ljuto.)* Sramotiti se ne dam. Od nikogar. Tudi ne od vas. Za to zahtevam zadostila. In dali mi ga boste. Rotim se vam, da ga boste. — Na boj me zavete —

Lesovin

(sikaje). Na boj. Na življenje in smrt. Porazim vas. Uničim vas. *(Prisiljeno mirno.)* Mesec dni imate časa. Vse drugo je vaša stvar. — Zdaj idite. Za zdaj sem opravil z vami. *(Udari s peto ob tla.)* Idite!

Danej

(stopi k njemu, kakor bi hotel še nekaj reči, pa se obrne in odhaja).

Lesovin

(gleda za njim; naposled se prime za glavo in težko sede).

Stana

(odpre leva vrata). Papa, ali že smem? *(Vstopi, ugleda Daneja in obstane.)*

Danej

(tik srednjih vrat jo ugleda in se zdrzne; skrajno presenečen). Ah! Vi — vi gospodična! *(Obstoji za trenutek, potem se prikloni Stani in odide, ko se je pri vratih še enkrat ozrl nanjo.)*

Stana

(strmi za njim).

Zavesa pade.

Drugo dejanje.

Salon kakor v prvem dejanju.

Helena

(sedi na divanu z ročnim delom).

Stana

(sedi pri mizi, vprek posuti s časopisi).

Helena

(neha delati in se zagleda nekam proti oknu).

Stana

(odloži časopis, ki ga je čitala, vzdihne in si podpre glavo; zdajci ogorčena prime za odloženi list in ga vrže na tla). Ali si čitala, teta Helena?

Helena

(se zdrami). Čitala? Kaj? — Preveč sem čitala.

Stana

(nervozno). Tole mislim. (Vstane izza mize in pobere list; čita s presledki.) „Lesovinova ‚Psiha‘ je psiha samo po imenu. Lahko bi bil tudi posnetek iz modnega lista. Tvor brez duše. Lesovin tiči še vedno globoko v klasicizmu, ki se je, hvalu Bogu, že preživel danes. Ali formalnost z zgolj posameznostmi vred mu ubija sleherno poglobitev. Kip je zato čudovite neizraznosti, nevreden imena svojega in Lesovinovega. Čudimo se le, kako je moglo razsodišče takemu izdelku

priznati drugo nagrado. Kdo ve, ali ne tiče v tem osebni vplivi in osebne simpatije . . .“ (*Ljuto.*) Take stvari se očitajo papanu! Kakor bi se bil že popolnoma pogreznil na dno. (*Zopet vrže list na tla.*) Sramota!

Helena

Sramota in zloba, Stana. Izliv sovražne skrajnje struje.

Stana

(*mračno*). Teta Helena, v razsodišču so vendar možje, ki vedo, kaj je umetnost. Sicer ne bi bili priznali papanu niti druge nagrade.

Helena.

„Psiha“ je resno delo. Pravični presojevalci ne taje tega. (*Počasi.*) Za Danejevim seve zaostaja. Sama si videla oboje . . .

Stana

(*gleda nekam v daljavo*). „Solncu naproti“ ga je krstil. (*Kakor sama zase.*) Sam gre solncu naproti. (*Zgane se in se zgrudi poleg Helene.*) Oh teta, meni je tako hudo!

Helena

(*trdo*). Že ves teden ga vlačijo po časopisih. Nič o vrlinah. Samo primerjajo. In vidi se jim, kako slastno primerjajo. — Stana, ti ne bi smela čitati teh stvari. (*Gladi lase Stani, ki ihti poleg nje.*) Ne jokaj se, ubožica moja!

Stana

(*si otare solze*). Ko ne bi bil on — (*Zastane; nato bridko.*) Zakaj se je moralo zgoditi tako? Papa se mi smili. Koliko trpi!

Helena

(*zamolklo*). Vsi trpimo. Kakor bi prebivali v mrliškem domu. Bojimo se stopati, govoriti, dihati. Nekaj neznosnega visi nad nami.

Stana.

Vedno tisto strmenje v praznino. Nikoli iskrene besede. Nobenega nasmeha. Truden, izmučen. Sam s svojo boleščjo — —

Helena.

To je ravno najhujše, da je sam. Rajša bi videla, da bi kr čal od togote.

Stana.

Niti nama se ne zaupa — — —

Helena.

Izčrpal da se je. Starost da je prokletstvo umetniku. To sliši dan na dan. In vse nosi sam v sebi. On s svojo brezmejno častiželjnostjo.

Stana

(pobere list s tal in gleda sliko v njem). In Danejev kip tako božje lep. Ta mladi potnik na poti navzgor. V dalji nekje solnce nad goro. Tja gleda s hrepenečim, blaženim izrazom. Vihti klobuk solncu v pozdrav. In iz na pol odprtih ust mu kar kipi vriskajoča pesem. Noge se komaj dotikajo tal. Čudovita moč se mu preliva po udih. — O, saj si videla, kakšen je. Kako ga časte. Komaj sva se prerinili skozi gnečo do njega.

Helena

(rahlo očitaje). Morda bi bilo bolje, da nisva šli v razstavo. Pa si tako silila tja.

Stana.

Morala sem iti. Bolje gledati na svoje oči nego na druge. *(Zopet se zagleda v list.)*

Helena

(ga ji vzame iz rok). Stana, ne glej ga več. — Tople besede si zadnjič govorila o Daneju. Kdo ve, ali jih je zaslužil?

Stana

(*vstane*). Velik umetnik je vsekakor. (*Hipoma razdražena*.) Toda papanu naj ne bi bil prišel na pot.

Helena.

In da je prišel — semkaj v našo hišo, to je storila samo njegova oholost.

Stana

(*se osuplo okrene; nato z živim izrazom*). Ne. Ohol človek ni. — Srce ga je gnalo, da bi se zahvalil papanu. (*Zamol klo.*) Povsod izkoriščajo, da je učenec prekosil mojstra. (*Zakrije si obraz z rokami in zaihti.*) Teta Helena, najrajša bi umrla!

Helena.

Stana! Stana! (*Vstane, ji rahlo potegne roke z obraza in jo gleda; naposled s poudarkom.*) Tako si čudna . . .

Stana

(*jo gleda s trpečim izrazom*).

Helena

(*jo prime za brado in jo iznova gleda*). Stana, Danej ti je več nego samo umetnik?

Stana

(*se zgane, odpre usta, kakor bi hotela izpregovoriti, pa povesi oko*).

Helena

(*nujno*). Stana — ti ga ljubiš?

Stana

(*se viharno oklene Helene*).

Helena

(*bolestno*). Še to je moralo priti!

Stana

(*izpusti Heleno*).

Helena

(*počasi sede na divan*).

Stana

(*zamolklo*). Še to! Teta Helena, ne očitaj mi. Toliko sem se že jokala te dni. Sama sem hotela biti s seboj. Sama sem govorila s seboj . . . Ondan, ko sem ga ugledala tam pri vratih, mi je kakor pekoča iskra prešinila srce. Bilo mi je kakor v sanjah. Kakor v bajki. In potem, ko sem zvedela, da je prejel prvo nagrado, mi je hotelo v prvem trenutku počiti srce. Od ponosne radosti. Takoj nato pa se je nekaj utrgalo v meni. Kakor kos življenja. Obšla me je misel na papana. (*Brezupno*.) Teta — plakala sem bedeča, plakala v sanjah . . . (*Zadrhti po vsem životu*.) Saj ne morem nič za to, da ga ljubim. (*Zgrudi se poleg nje na kolena in položi glavo v njeno naročje*.)

Helena.

Ubožica! Nič ne moreš. Usoda je prišla na naš dom. Previsoko je kipel v oblake.

Stana

(*še vedno klečeča, dvigne glavo*). Zagrešila se nisem v ničemer, da moram biti kaznovana tako bridko.

Helena

(*jo pogladi po laseh*). Ti ne! Ti ne! Ali kakor kaznen je za prevzetnost, za častihlepnost. — Med njim in papanom ni mostu. (*Po premolku; težko*.) Pozabiti ga boš morala, Stana.

Stana

(*se počasi zravna; mehanično ponavlja*). Pozabiti!

Helena.

Zdaj vem, zakaj si hotela biti sama. Hotela si biti na jasnem. Ker si pogumna in krepka. Le taki ljudje govore sami s seboj. — Prebolela boš, ker moraš. Najprej pa (*vstane in stopi k mizi*) vse te liste v kraj (*pobere jih*) in še tega (*pobere list s tal*), da jih ne vidiš nikoli več. V ogenj pojdejo. — Bog nebeški, da je moral tuj človek zanesti toliko gorja v hišo!

Stana

(*tiho*). Namenoma ga ni . . .

Helena.

Vsak trenutek se utegne groza usuti na nas. Takrat pa nas čuvaj Bog vse skupaj! (*Sklene roke pred seboj in povesi glavo. — Začuje se zvonec. Helena se hitro zdrami.*) Grušč. Njegova ura za šah. Stana, premagaj se. Ni treba, da bi kaj zapazil. (*Vzdihne, trudna sede na divan in vzame ročno delo.*)

Stana

(*gre negotovih korakov k mizi, seže mehanično po kupu listov in sede*).

Grušč

(*vstopi skozi srednja vrata*). Klanjam se vam, gospa Helena. (*Stopi k njej in ji poda roko*). Gospodična Stana, vam tudi. (*Stopi k Stani in ji poda roko*.) Liste čitate, kakor vidim. (*Prižiga ugaslo smodko*.) Menda jih čitajo povsod. Neverjetno zanimanje je obšlo vse ljudi za umetnost. Kar nenadoma. Lačni so bili, zato požirajo v debelih kosih. (*Stopi k Heleni*.) Ta Danej ima še lepo bodočnost. Minister je ves navdušen zanj. Njegov kip je baje že kupljen za novi muzej. — Prav je tako. Nekaj genialnega tiči v tem mladem človeku. — Ali ste bili že v razstavi?

Helena.

Da.

Grušč.

In vi tudi, gospodična Stana?

Stana.

Tudi. S teto.

Grušč.

In kaj pravite? (*Mane si roke.*) Mene vselej veseli, kadar se pojavi izreden mlad človek. Mi smo stari. Odslužili smo. Pa pojdemo počivat. Pravico imamo do počitka. Mladost, mladina naj nadaljuje. Naše mišice so odrevenele, naši možgani tudi. Ampak mlad človek naj se drevi za ciljem, kakor smo se mi. Pravico in dolžnost ima do tega. — Lesovina še ni?

Helena.

Ne še. Ali nečete sestiti tačas?

Grušč.

Bom. (*Sede k mizi poleg Stane, ki je zopet razgrnila list pred seboj, in bobna s prsti po mizi.*) Zanimате se zanj. Za Daneja, mislim. Na tejle sliki je izborno zadet. Lep človek. Izrazit umetnik. Lahko bi služil samemu sebi za model. (*Heleni.*) Ampak kako je z Lesovinom, gospa Helena? Izogiblje se mi.

Helena.

Rada bi, da je vaše nravi, gospod profesor.

Grušč.

Utegnem si misliti, da gā peče. Častiželjnost ga ubija. Seve, udarec je bil prehud. Jaz bi ga hitro prebolel. Novega ne bi čakal več. Zlomljenih kosti ne bi rad. Kaj bi klatil zvezde, ko jih ne morem. Toda Lesovin —

Helena.

Ko bi ga bilo vsaj mogoče pripraviti do tega, da bi dal duška svojemu trpljenju!

Grušč

(vstane). Samosvoj je. Taki ljudje ne tožijo. Ne dajo radi drugim gledati v sebe. Zato, ker nimajo samo pristnih biserov, ampak tudi malovredne peščene kepe. Te jih teže še bolj. In k tlom jih tlačijo. — No, morda. Stara znanca, prijatelja sva. Morda se mi razkrije sam od sebe. — *(Stani.)* Ej gospodična Stana, vrnilo ste se domov tako lepi, da bi se še star človek zagledal v vas. Zadnjič sem vas videl le mimogrede. Prej razposajeno dekletce, sedite zdaj tukaj tako — kako bi rekel brž — tako umerjeno, tako resno. Skoro preresno, gospodična Stana.

Stana

(s prisiljenim nasmehom). Zdaj niso veseli časi pri nas.

Grušč

(prikima). Zaradi te klete razstave. In zaradi nenasitne strasti po lovoru. Hm, časih so mi ga tudi nosili. Ampak človek se ga naveliča naposled. Ko bi Lesovin — *(Začuje se zvonec.)* Tukaj je.

Helena

(vstane). Pojdiva, Stana. Zdravi, gospod profesor. Poizkusite z njim, prosim vas.

Stana

(vstane in Grušču molče poda roko).

Helena in Stana

(odideta na levo).

Grušč

(sede k mizi in vzame časopis v roko).

Lesovin

(vstopi skozi srednja vrata; lasje, brada zmršena, obraz nekoliko upadel, korak negotov. Ko ugleda Grušča, ki se dela, kakor bi pazno čital, sede težko na divan. Po premolku). Tamle se dosti čita o meni, je li, Grušč?

Grušč

(preko časopisa). Marsikaj. Glej, tu je Danejev kip v podobi. Njegova slika tudi.

Lesovin

(se zgane, kakor bi hotel planiti kvišku; osorno). Pusti me v miru s takimi glupostmi. *(Podpre si glavo.)*

Grušč

Kakor te je volja. *(Vstane in stopi k Lesovinu.)* Lesovin, ali bova igrala?

Lesovin

(vstane; počasi). Res. Šah si prišel igrat. — Ni slabo. Pri tem morajo biti misli zbrane. Že prav. Pa niso vselej. Časih je že tako, da niso.

Grušč

(sede k šahovni mizici in začne postavljati figure).

Lesovin

(tudi sede k mizici in začne postavljati figure kakor Grušč).

Grušč.

Reci, Lesovin, ali hočeš res igrati?

Lesovin.

Zakaj ne bi?

Grušč.

Samo mislil sem tako. Roka se ti trese. — Prijatelj, črno damo semkaj. Danes si ti na vrsti. Začni torej.

Igrata. Odmor.

Grušč.

Kaj pa delaš? Moj konjič ti vzame stolp — —

Lesovin.

Vzame. Vidim. — Oh — vobče — (*Vrže figure navzkrižem, da se trkalijo po tleh.*) Ne da se mi igrati.

Grušč

(*pobira figure*). Ker imaš misli drugje. Premetavaš jih po možganih kakor tele figure po tleh.

Lesovin

(*se prime za glavo*). Grušč — vsa kri mi udarja v glavo. Kar čutim jo, kako sunkoma lije navzgor.

Grušč.

Čuj, Lesovin. Pusti že vendar tisto misel na razstavo. In na nagrado. Saj nisi več glup mladenič, da bi hlepel po takih dokazilih svoje zmožnosti.

Lesovin

(*gleda srepo predse*). Mladenič! Bil sem tudi nekdam mladenič —

Grušč.

Zdaj pa nisi. Ta čas je za nama. Starost je prišla.

Lesovin

(*razdražen*). Starost!

Grušč.

Za vruga vendar, Lesovin! Če si se postaral — prava reč. Ali hočeš biti večno mlad?

Lesovin

(*mračno*). Hotel sem vsaj biti.

Grušč.

Pa bodi, če moreš! Upiraj se, če se moreš. Ako pa vidiš, da ti ginejo moči, vsaj poskrbi za mehko posteljo. In lovorove vence obesi nad njo. Še teh ne moreš ohraniti mladih in svežih.

Lesovin

(*rezko*). Tebi se niti ne bi hotelo novih.

Grušč.

Čemu? Ali naj jih denem čez prsi? Na glavo? Kakor stara koketa rože za pas in v lase? — Jaz ne zavidam nikogar za moč. Kaj pa je naposled, ako kdo prileze navzgor, ko mora zopet navzdol? Ali misliš, da jih je toliko, ki morejo umreti na višini?

Lesovin

(*z zmedenim izrazom*). Umreti, Grušč. Vidiš — takole biti mrtev — pa ničesar vedeti o svetu in o sebi . . . To je pravo spanje. Takole, ko človek leži mirno s prekrižanimi rokami na prsih — — — in z blaženim mirom v možganih — — —

Grušč

(*suhotno*). O takem miru menda ne veš dosti.

Lesovin

(*važno*). O pač. Spim tako.

Grušč.

Ne spiš. Tvoje vderte oči, tvoji nervozni gibi, ta izde-
lanost in utrujenost —

Lesovin.

Samo podnevi, Grušč. Ponoči ne. — Res je, spati nisem
mogel. Ponoči sem gledal skozi okno na mrtvo ulico.
Na mrtvi tlak. In nekaj me je vleklo navzdol . . . Zdaj
ne več tako. Zdaj spim. Glej! (*Potegne steklenko iz
notranjega žepa.*)

Grušč.

Morfij?

Lesovin

(*prikima*). Dobro se spi po njem. In če bi ga vzel
preveč, Grušč, to veš —

Grušč

(*prestrašen*). Vendar ne misliš — —

Lesovin

(*zopet vtakne steklenko*). Ne smem. Živeti moram. In
boriti se moram. (*Tajnostno, s pogledom v praznino.*)
Z njim. Z Danejem . . .

Grušč

(*zmaje z glavo*). V možgane se ti zajeda. Tako si
čuden, tako nenaraven.

Lesovin

(*stopa z velikimi koraki po sobi; naposled se ustavi
pred Gruščem; kakor hipoma odločen*). Grušč — nekaj
bi ti povedal — ali, če hočeš — izpovedal bi se ti.

Grušč.

Tega ravno čakam.

Lesovin

(*sede Grušču nasproti; odmor; nato globoko zasope*).
Kako sem hodil navzgor, ti ne bom pravil. Častiželj-
nost me je gnala navzgor . . .

Grušč.

Da. Častiželjnost. Ne zgolj ljubezen do umetnosti.

Lesovin.

To je zame eno. Zadaviti bi bil hotel vsakogar, ki bi mi bil na poti. Ali pa bi ga bil pahnil v prepad. In naposled sem stal gori. Eden izmed prvih v kraljestvu umetnosti. Ne tako — prvi med vsemi! In vriskala mi je duša v zavesti svoje božanske vzvišenosti. Grušč, prijatelj, bivati gori! Gori! In sam! Slavljén, oboževan! . . . (*Premolk.*) Potem pa je prišel on, Danej, in je hotel stati poleg mene. Kakor solnčni junak s kipečo mladostjo. Toda prostora ni gori obema . . . Omotica me obhaja. Bojim se, da ne padem . . . doli . . . v prepad . . .

Grušč.

Saj je tako. Vsakogar potegnejo navzdol. Če bi tudi naposled umrl gori, pa pridejo pote, da te pokopljejo v nižini. Zakaj zgoraj ne smejo ležati mrtveci.

Lesovin.

Spodaj pa lahko. In spodaj lahko hodijo čez njih rušo. In če hodijo, naj. Kaj čuti mrlič! Toda čez živo telo ne smejo hoditi. Čez moje ne bodo . . .

Grušč.

Ali si morda mislil, da nihče ne spleza za tabo? Še pot si jim kazal navzgor! Daneju tudi! Pusti ga tam, pa polagoma stopaj navzdol. Kamenja ne bo valil nate.

Lesovin

(*ljuto*). Sovražim ga. Ubiti bi ga hotel . . . Glej, v razstavo sem šel. Na skrivnem kakor tat. Ko je bilo

najmanj ljudi. In stal sem pred njegovim delom. (*Plane kvišku.*) O, lepo je! Kakor tvor iz pekla ali iz nebes. In takrat se mi je nekaj zagibalo v prsih. In potem se mi je zagibalo v pesti . . . In planiti sem hotel na kip in ga zmleti na drobne kosce, v prah, da bi se vrnil mir v mojo dušo . . . Planil nisem, zmlel ga nisem. Prišli so ljudje. — Ali da bi živel s to zavestjo: On je mojster svojega učitelja — tega ne morem! Ne smem! Nečem! (*Skloni glavo in strmi ob tla.*)

Grušč.

Vsako pijanost je treba prespati kdaj. Toliko zraka in svetlobe si že užil, da ti bo obojega dosti v nižini. Sploh to plezanje navzgor. Večerna zarja je lepa tudi na ravnem. — Kaj imaš naposled, ako stojiš na vrhu? Ljudje bi morali jemati daljnogled, da te sploh vidijo. Ti pa takisto strmi nanje skozi daljnogled, ako jih hočeš videti. Če pa ne vidiš, kako te časte, itak nimaš ničesar od višine. T ne, drugi bi morda. — Lesovin, bodi pameten. Ni umestno lesti previsoko. Če hoče Danej še više, pusti ga. In pa — saj ti je lahko v zadostilo, da si mu sam podkoval črevlje in dal gorjačo v roke!

Lesovin

(*dvigne glavo*). Sam. Ampak vendarle. Sicer me obhaja slabost — blazna slabost — toda premagati jo hočem! In če ga ugledam potem pred sabo ponižanega, poraženega, strtega — Grušč, ta misel je prelepa, da bi jo razpletal do konca . . .

Grušč.

No, pa se bori z njim, če misliš, da že mora biti. Spoprimi se z njim. Vrzi ga. Samo takšen ne hodi kakor senca. Poizkusi se z njim, ali pa se vdaj.

Lesovin.

Poizkusil se bom, da. Tista skupina za novi muzej naj bo merilo za najine moči. Ob istem predmetu. Ne ob različnem. — Oba jo narediva. Vsak zase. Vsak po svojem.

Grušč

(*presenečen*). Tako, tako. Skupino izdelata za muzej?

Lesovin.

Nihče ne ve ničesar o tem. Tekmovanje draži do blaznosti, podvaja moči . . .

Grušč.

Morda. Toda razjeda tudi.

Lesovin

(*počasi*). Razjeda res. Vem. Život drhti. Roke so one-mogle. In nobena misel ne pride. Nobena jasna misel . . . Tamle zadaj (*pokaže na desna vrata*) v delavnici jih lahko vidiš vse osnutke, ki sem jih razdrobil. Lepo število jih je. Ne morem. (*Razljučen.*) Toda moram! Sicer bi bila moja smrt. — Oditi moram, Grušč. (*Vstane.*)

Grušč

(*tudi vstane*). Kam hočeš, Lesovin?

Lesovin.

Delat. Četudi vso noč. Nadomestiti moram, kar sem zamudil.

Grušč

(*ga prime za roko*). Daj si pokoja.

Lesovin

(*mu izmakne roko*). Pokoja! — Oh! Vse je laž, kar sem dejal o slabosti. (*Zravna se.*) Močan sem kakor še nikoli. Nekaj titanskega se preliva po meni. Slabost — smešen občutek! Za otroke! Za ženske! Za starce! Če pomislim, da oni dela, da snuje neprestano, ko jaz pohajam — —

Grušč.

Tebi ni pomoči. In naposled — katastrofa m o r a priti Taka ali taka. Sam jo hočeš imeti. Odporne sile nimaš sam proti sebi. Pa pojdi. Jaz grem tudi.

Lesovin

(odide skozi desna vrata).

Grušč

(gleda za njim in maje z glavo). Tak človek! V zrcalu se gleda, pa pravi, da ni on! *(Odide po sredi.)*

(Prizorišče ostane nekaj trenutkov prazno).

Stana

(na pol odpre leva vrata in pogleda v sobo; ko vidi, da ni nikogar v njej, vstopi, gre k mizi, izbira časopise in si naposled izvoli enega, potem se nasloni na mizo in se zagleda v list).

(Začuje se zvonec.)

Stana

(vzame časopis, da bi odšla).

Sluga

(vstopi po sredi). Gospodična, ali gospoda ravnatelja ni?

Stana.

Ne. *(Stopi proti vratom na levi.)*

Sluga.

Gospod Danej bi rad govóril z njim.

Stana

(se osupla okrene). Gospod — gospod Danej? *(Po odmoru; hipoma odločena.)* Naj vstopi.

Sluga

(odide po sredi).

Stana

(stopi zopet k mizi in brezgibno gleda na srednja vrata).

Danej

(vstopi po sredi; ko uzre Stano, se zgane, nato se ji pokloni; z živim, toda negotovim izrazom). Gospodična — da sem vas našel tukaj! Blagoslavljam to naključje. (Stopi k njej in ji poljubi roko.)

Stana

(negotovo). S papanom ste želeli govoriti.

Danej.

Govoril bom z njim še vedno prezgodaj. *(Z žrtvim pogledom na Stano.)* Saj res prihajam k njemu. Toda skrivaj sem upal, da mi srečen slučaj tudi vas privede pred oko. — Ne odhajajte precej, prosim vas!

Stana

(tiho). Sedite!

Danej

(sede na divan).

Stana

(stoji še vedno pri mizi).

Danej.

Tuja si nisva popolnoma. To se pravi, jaz sem vam morda tuj. Težko, da bi vam bil ostal v spominu.

Stana

(molči; vidi se ji, da je vznemirjena).

Danej.

Vi molčite, gospodična?

Stana.

O, nisem vas pozabila.

Danej

(*razveseljen*). Ne? — Tako čudno naključje me je zaneslo v oni muzej. (*S poudarkom.*) Usodno naključje! Nekaj kakor srečne sanje sem tedaj položil v svoj posnetek. Obraz mlade deklice je ob živem spominu na vas dobil popolnoma vaše poteze. — Malo prešeren sem bil še takrat. Zdaj nisem več.

Stana

(*nervozno*). Ker ste slavni.

Danej.

Ne zato, gospodična. (*Bridko; vstane.*) Slavo sem spoznal doslej le od senčne strani.

Stana.

Ker ste se srečali z mojim papanom?

Danej.

Da. Z vsakim drugim bi se bil rajši.

Stana.

Učenec z učiteljem . . .

Danej.

Tudi zato. Ampak — še bolj zaraditega, ker sem tudi vam provzročil boleštne ure. Sledi so pustile.

Stana

(*suče časopis v roki*). Tega vam ni nihče povedal.

Danej.

Res, da nihče. Ali ko vas gledam danes, gospodična — to ni več tisti obraz, ki sem ga gledal prvič. Veste, takrat, ko je sijalo solnce na vas in name.

Stana

(*vzdihne*). Odvadila sem se veselja in smeha.

Danej.

In jaz sem kriv, da ste se ga odvadili. (*Zagleda se v tla; nato zamolklo.*) Ves teden že me vznemirja misel, kako me morate sovražiti . . .

Stana.

Sovražiti? Ne — sovražila vas nisem . . .

Danej

(*naglo vstane*). Tudi ne en trenutek, gospodična?

Stana

(*zmedena*). Tudi ne. — Saj ne tajim: Bridko mi je bilo pri srcu. In upornost se je dvigala v meni. Kamorkoli bi bili poslali svoje delo — —

Danej.

Kolnem sploh trenutek, ko sem ga začel. — Čudite se. Na stotine, na tisoče je ljudi, ki si ne žele iz vsakdanjosti. Srečni so v kotu, kjer so bili rojeni. V somraku. Med prahom. Med pajčevino. — Morda bi bilo tudi zame bolje, da sem ostal med pajčevino. Ali vsaj tega mi ne more nihče braniti, da se ne bi vrnil vanjo.

Stana.

Vi? Zdaj?

Danej

(*mračno*). Po prvem uspehu, mislite? Težko je res. Toda naposled: Nihče me ni poznal. Nihče me ne bo pogrešal. Dostikrat se zgodi tako, gospodična. Svet živi hitro. Toda taki posamezniki ginejo počasi. Zlasti v kotih. Ker so preveč sami s seboj. — Naj mislijo v velikem svetu, da sem izčrpal svojo moč s prvim tvorom. Morda niti ne bodo govorili popolnoma neravnice.

Stana

(*naglo*). Da bi zagreblili svoje darove? Da ne bi dvigali novih na dan? (*Zmaje z glavo.*) Tega ne boste storili. Niti ne smete storiti tega. (*Počasi.*) Vi ne.

Danej

(*zavzet*). Vi govorite tako? Po vsem, kar je bilo? In ob vsem, kar še bo? — O, saj niti ne veste . . . (*Kakor bi se hipoma odločil; bolj sam zase.*) Tudi tega bo konec. — Gospodična, spominjal se vas bom, kakor bi bil gledal nedosežen prikaz božične bajke. In hvaležen vam bom, da me niste črtili v teh usodnih dneh. (*Poljubi ji roko.*) Kako se vam trese roka. Nemir vam gori iz pogleda . . .

Stana.

Ko bi vedeli, koliko sem prebila ta teden. Koliko pre-jokala . . .

Danej

(*bridko*). Zaradi mene. Le recite, da zaradi mene —

Stana.

Tudi zaradi vas.

Danej.

Toda sovražili me niste. (*Skloni glavo.*) Ubog človek sem. Ako se me kdaj spomnite, prosim vas, mislite si vsaj to, da nisem imel zlobnega namena.

Stana

(*s toplim izrazom*). Ne, takega niste imeli. Zloben človek ne more biti umetnik.

Danej

(*hitro vzpogleda*). Ali je to vaše trdno, vaše iskreno prepričanje?

Stana.

Da. Umetnost izhaja samo iz plemenitosti.

Danej.

Gospodična, to so bile lepe besede. Nisem še slišal takih. In da bi jih kdaj zaslišal od vas — ravno od vas . . . S sočutnim izrazom me gledate. (*Kipeče.*) Zdaj vidim, da niste hudi name.

Stana.

Huda bi morala biti na vas. Stokrat sem si dejala, da bi morala biti . . .

Danej

(*nujno*). In niste mogli biti?

Stana

(*počasi*). Nisem mogla.

Danej.

Toda — ko bi vam še povedal, da mi je vaš gospod papa — da mi je vsilil nadaljnjo tekmo s seboj?

Stana

(*osupla*). Ah!

Danej.

Vajen je, brezobzirno hoditi svojo pot. Poteptati hoče vsak ponos v drugega duši. Pogubiti hoče tudi mene . . .

(*Mirneje, kakor bi se zavedel.*) Oprostite, gospodična. Pozabil sem, da je vaš papa. Zdeti se vam moram nehvaležen. Toda ko bi bili zadnjič vpričo . . .

Stana.

Razburjen je. Stal je vedno v prvi vrsti (*S poudarkom.*) Vdana sem mu. Ljubim ga kot očeta in kot umetnika. Toda — vendar — navzlic vsemu — te pravice nima, da bi vas pogubljal. Sam si lasti tako pravico. Niti pravica ni. Krivico si pretvarja v pravico.

Danej

(*živo presenečen.*) Vaše besede — gospodična — taka toplota veje iz njih, kakor bi hoteli —

Stana

(*povesi glavo.*) Ni bilo prav, da sem jih izrekla. (*Dvigne glavo.*) Njegova umetniška čast je užaljena. Zato se hoče meriti z vami. (*S krepkim poudarkom.*) To že menda prinaša umetniško življenje tako. Ampak zato nima še pravice, da bi vas uničil. Ne in stokrat ne!

Danej

(*jo prime za roko.*) Gospodična, niti ne slutite, kakšen vihar mi zbudate v prsih. — Zdaj, to čutim, ko bi se merila — Ne, ne! Potem bi šele — (*Zasope.*) Kaj je to? Celo solze vam prihajajo v oči? (*Iskreno.*) Gospodična Stana — košček nebes sem nosil v prsih. Ko bi bilo res, kar sem sanjal najdrznejšega v duši — Stana! (*Prevzet od čuvstva, jo pritisne nase*) Stana!

Stana

(*sloni ob njem.*)

Danej.

Stana! (*Poljubi jo.*) Blagoslovljen sem za vse minule dni in za vse prihodnje . . .

Stana

(se ga viharno oklene). Vlado! Moj Vlado! Tukaj pri tebi — tako sem varna tukaj pri tebi. — Tako brez strahu. Tako brezmejno blažena . . . kakor bi vse tonilo za mano. Nekam v daljavo.

Danej

(z iskreno blaženostjo). Živeti zate — misel opojna, ponosna . . .

(Iz sobe na desni se začuje divji smeh Lesovinov; nekaj pade na tla.)

Stana

(se prestrašena izvije Daneju). Papa. Doma je. Med naju stopa. Večni Bog, ako bi naju videl . . . *(Stopi k oknu.)*

Danej

(stoji pri mizi in težko diha).

Lesovin

(vstopi v delovnem plašču skozi leva vrata; mrklo zre predse). Pa sem zopet treščil enega ob tla. Kepo ničvrednega ila. *(Pogleda kvišku, zapazi Daneja. Polagoma se mu zravna ves život; divje.)* Vi tukaj? Kaj hočete tukaj? *(Ugleda Stano.)* In ti? *(Zapovedovaje iztegne roko proti njej.)* Odidi! Takoj!

Stana

(proti levim vratom; pred odhodom proseče dvigne roke proti Daneju).

Danej.

Gospod ravnatelj — vaš dom mi je prepovedan — vem —

Lesovin

(*ljuto*). Brez nepotrebnih besed. Kaj hočete?

Danej

(*s krepkim poudarkom*). Samo povedat prihajam, da nečem tekmovati z vami.

Lesovin

(*se zgane od presenečenja*). Nečete?

Danej.

Ne morem.

Lesovin.

To se pravi, da nimate moči?

Danej

(*se kakor nehote ozre na leva vrata*). Moči? (*Po premolku.*) Da — tudi moči ne!

Lesovin

(*se zmagoslavno zasmije*). To ste pa čudovito hitro opešali, gospod. (*Hipoma razdražen.*) In na to niti niste pomislili, da sem jaz na delu že ves teden? Da ste me imeli za norca?

Danej

(*mirno*). Nisem vas imel. Skupino imate itak izdelati.

Lesovin

(*stopi tik njega*). Torej priznavate, da ste ondan dosegli le slučajen uspeh? Da ne zaupate sami sebi v tekmi z menoj?

Danej

(*mu pogleda polno v obraz; z mirnim ponosom*). Tega ne priznavam, gospod ravnatelj.

Lesovin

(*srdito*). Ne? Še vedno ste mnenja, da me presežete? Govorite. Točen odgovor hočem imeti.

Danej.

Nikoli nisem bil tega mnenja. Prikrojili ste si ga sami v svoji razdraženosti.

Lesovin.

V svoji razdraženosti! — Da, prav pravite. Draži me vse, kar me spominja vas. — Torej pa ne. Merila se ne bova. Meni je prav. Toda — ni mi prav. Rad bi vam bil pokazal, kdo je mojster. In sedaj se mi izmikate, ker vam je upadlo srce. Ker se zavedate svoje slabosti. Ker vas je strah višine . . .

Danej

(*se je vidno premagoval; sedaj z rezkim poudarkom*). Gospod ravnatelj, naj bo dovolj. Nobenega teh vzrokov nimam.

Lesovin

(*ljuto*). Katerega pa imate torej?

Danej

(*počasi*). Edini vzrok, da se odtezam tekmi, je ta, da — (*Premolkne.*)

Lesovin

(*ga zgrabi za roko*). Vzrok — vzrok mi boste povedali!

Danej

(*mračno*). Bodisi. Ljubim vašo gospodično hčer.

Odmor.

Lesovin

(*se je ob Danejevih besedah zdrznil po vsem telesu, roke se mu povesijo, težko diha; presekanu*). Ljubite — moja hčer — Stano ljubite! (*Kakor nevedoma se počasi zgrudi na stol in strmi predse, kakor ne bi slišal ničesar.*)

Danej

(*s pritajeno strastjo*). To sem vam moral povedati. Nisem vedel, da je vaša hči. Le od daleč sem jo bil videl. Tujec med tujci. Ali ko sem jo ugledal tukaj po dolgem času, me je preletela ljubezen z vso silo. In ta ljubezen mi brani, da bi se spuščal v tekmo z vami. — Tako. Sedaj nimam tukaj iskati ničesar več.

Lesovin

(*se je ob Danejevih končnih besedah kakor zdramil iz omotice; potegne si z roko preko čela, skoči pokonci in plane proti Daneju s povzdignjenimi pestmi*). Vi — vi — (*Glas mu odreče.*)

Danej

(*stoji mirno, toda visoko zravnano*).

Lesovin.

Vi — da se upate — vi prihajate v mojo hišo razkrivat svojo ljubezen? Do moje hčere. Morda bi jo celo zasnubili? — (*S perečim posmehom.*) Zasnubite jo vendar. Saj vam jo dam. In blagoslovim vaju. In blažen vam porečem: Moj ljubi zet! Daj mi roko v spravo, ko ljubiš mojo hčer . . .

Danej

(*ponosno*). Nisem vam prišel razkrivat ljubezni. Niti ne snubim gospodične Stane. (*Hipoma potr.*) Dejal sem že, da nimam ničesar upati. Od vas ne —

Lesovin

(*razljučen*). No, zakaj torej ne greste? — Pojdite nemudoma! In glejte, da vas ne ugledam nikoli več.

Danej

(*molče odhaja*).

Lesovin

(*gleda za njim; zdajci ga obide drugačna misel, da stopi za njim in mu zastavi pot*). Počakajte! Ukazujem vam, da počakate! (*Hitro k vratom na levi strani; odpre, zakliče.*) Stana!

Danej

(*nehote obstoji in gleda na leva vrata*).

Stana

(*vstopi takoj na levi*).

Lesovin.

Ah, tako. Prisluškovala si?

Stana

(*trdno*). Ne, ampak vsako besedo sem slišala v sobo.

Lesovin

(*jo trdo prime za roko in stopi z njo na sredo*). Torej si tudi slišala, da te ljubi?

Stana.

Tudi.

Lesovin

(*jo še vedno drži za roko; rezko*). Reci mu vendar še ti, da ga ljubiš. Le reci mu tako!

Stana

(*za trenutek zmedena; nato z živim poudarkom*). Papa, ljubim ga res.

Danej

(s prekipevajočim glasom). Stana! (Stori korak, kakor bi jo hotel objeti.)

Lesovin

(je izpustil Stano kakor omamljen; zdajci pa ga obide divja jeza, da jo zgrabi z obema rokama za ramo). Tako daleč je že prišlo s tabo! Vse to se godi za mojim hrbtom! (Tira jo k levim vratom in jih ljuto odpre.) Proč! (Pahne Stano od sebe.)

Stana

(se spotakne in se ujame na kolena, potem si z obema rokama zakrije obraz in obkleči).

Danej

(je naprej sklonjen gledal ta prizor; sedaj razjarjen). Gospod ravnatelj, da bi zaradi mene tako —

Lesovin

(se ljuto okrene; takisto razjarjen, ne da bi se menil za Stano). Vi ste še vedno tukaj?

Danej

(brez sape). Tako ne boste ravnali z njo! Sicer, Bog mi je priča — sicer —

Lesovin.

Sicer? Kaj sicer?

Stana

(si potegne roke z obraza in vzpogleda).

Danej

(se kakor potrta od slabosti zgrudi na stol pri vratih). Oh!

Lesovin

(ga gleda kakor pripravljen za skok; po premolku z divjim veseljem). Takole vas vidim rad! Takole bi vas hotel gledati zmeraj. Ampak ona — moja hči — *(Ozre se, ugleda Stano, klečečo ob vratih. Kakor prevzet od nove misli, stopi k Daneju in mu položi roko na rame; sikaje.)* Zdaj boste šele prav tekmovali z mano, mladi mož.

Danej

(vstane).

Lesovin

(s trdim poudarkom). Razumeti bi vas mogel naposled. Ko ste dobili nagrado, vas je obšla prevzetnost. In v tej prevzetnosti ste dvignili oko proti moji hčeri. Kadar pa ne boste več prevzetni — ko ne boste nič — ah! Doli z vami! V prah vas potegnem. V blato!

Stana

(se vzdigne; videti ji je, kakor bi hotela stopiti k Lesovinu).

Lesovin.

Dekle vas ljubi. Ker ste umetnik. Prvi umetnik baje. Bomo videli. *(Potrese Daneja.)* Zaslužite si jo vendar, mojo Stano. Dekle, saj ga ljubiš? Bolj ga ljubiš nego mene. — O, da imam pri roki bič — —

Stana

(stopi k Lesovinu; odločno). Papa, ničesar ti ni storil, da ga sovražiš. Isto pravico ima do umetnosti kakor ti. Tako ne smeš govoriti z njim.

Lesovin

(se obrne k njej; sarkastično). Kako govoriš z mano? Kako se zavzemlješ zanj! Hči proti očetu. Zaradi takega — takega —

Stana

(kakor prej). Ne izrekaj nove žalitve. Ni ti prišel jemat časti. Odreka se tekmi s tabo. Ponižal se je. Ampak

povišal je samega sebe. (*Hipoma mehko.*) Papa, ne bodi nepravichen. Ne žali naju obeh . . .

Lesovin.

Obeh! (*S srditim smehom.*) Vaju obeh! — (*Premaguje se; z mirnim glasom.*) Stana, naj bo dovolj. Stana, pojdi!

Stana

(*stoji brezgibno.*)

Lesovin

(*preteče*). Ne daj, da se izpozabim. Tamkaj so vrata. Pozneje se pogovorim s tabo. Vpričo tega tukaj se ne bom. Pritepel se je v našo hišo —

Stana

(*vzklikne z bridkim poudarkom*). Papa!

Danej

(*stopi k Lesovinu; glas se mu trese od razburjenosti*). Nisem se pritepel. Tako ne boste govorili z menoj. In z nikomer ne vpričo mene! — Grdo ravnate z njo. Tako ne ravna oče s hčerjo.

Lesovin.

Vi se drznete — meni —

Danej

(*naglo in vseskozi s poudarkom*). In sramotili me boste, da bi me zaničevala še ona. Ampak njen pogled je čist, je bister. (*Strastno.*) Stana, da, zaslužiti si te hočem. Dolgo pot imam pred sabo. Morda leta in leta dolgo. Opešal ne bom na njej. (*Lesovinu.*) Igrate se s svojo častihlepnostjo. Ob meni jo hočete poizkušati — —

Lesovin

(*odstopi za korak*). Bog mi je priča — ako takoj ne odidete iz sobe — —

Stana

(stopi bliže). Nebeški Bog! Vlado — prosim —

Danej

(strastno razburjen). Ne. Izgovoriti moram. Zvršite svojo skupino. Ali zaklinjam se vam: Tudi jaz izdelam svojo. Javnost jo bo sodila. Kadar postavijo vašo v muzej, istega dne razstavim jaz svojo. Jaz, Vlado Danej! Na mojo dušo, zvedeli boste, da nisem pritepenec! *(Stopi k Stani.)* Stana, oprosti. Nisem hotel, da je prišlo tako. Ali zdaj pojde dalje, ko mora. Zdaj hočem časti. Priborim si priznanje. Tudi tvojega očeta priznanje. Potem tebe! In če bi te moral siloma iztrgati iz oblasti sovražnega zaničevanja in samoljubne zavisti! *(Hitro skozi srednja vrata.)*

Lesovin

(gleda za njim; videti je, kakor bi se hotel pognati za Danejem, pa se opoteče nazaj k mizi, se z eno roko opre nanjo, drugo drži iztegnjeno proti srednjim vratom).

Stana

(naslanja glavo na podboj levih vrat).

Zavesa pade.

Tretje dejanje.

Danejeva delavnica z različnimi modeli in drugimi potrebščinami. Spredaj na desni odprto okno, zadaj na levi miza z zastrtim modelom. Na sredi miza z nekaj stoli. Vrata na levi in na sredi. — Večerna zarja.

Danej

(sloni pri oknu in gleda na cesto. Z eno roko si podpira glavo. Zdajci se vzdigne in se hitro skloni čez okno. Nato skrajno presenečen od okna k vratom na sredi. Odpre in prisluškuje).

Stana

(pride čez nekaj časa bledega in trpečega obraza; ko ugleda Daneja tik vrat, obstane).

Danej

(z živim izrazom). Stana! Torej si res. Ugledal sem te z Gruščem. Toda zdelo se mi je le slepilo, da si stopila v to hišo. (Objame jo.) Ubožica, kako si bleda! In jokala si se tudi.

Stana

(zapre vrata za seboj; brez sape). Morala sem k tebi. Grušč me je spremil. Vse sem mu povedala. Gori ni hotel z mano. Pride pozneje. — Vlado — oh, pri nas doma — — (Opoteče se na stol in se zgrudi nanj.)

Danej

(sočutno). Kaj se je zgodilo? (Stopi k Stani.)

Stana

(*vzpogleda; naglo in plašno*). Peklo je pri nas. Papa — kakor bi se ga prijemala blaznost. Včeraj je omedlel. Zdravnik je moral priti. Nevarno je, ako se mu povrne tak naval. Preveč mu sili kri v glavo.

Danej.

In danes?

Stana.

Vstal je že včeraj. O, da ga vidiš! Govori sam s seboj. Časih se divje zasmije. Kakor zadnjič, Vlado. Samo še groznejše. Težka vina pije. Bog nebeški, in koliko! Jaz mu ne smem blizu. Videti me ne more . . .

Danej.

V srce se mu je zajedlo. V možganih mu grebe. Častiteljnost terja svoj delež.

Stana

(*bolestno*). Popoldne sem mu prišla slučajno naproti. Pogledal me je z zmedenimi, vdrtimi očmi. In strastno me je pritisnil nase, potem pa pahnil od sebe. In kričal je name. Kaj vse, nisem čula dobro. Strašno je bilo . . . In k teti Heleni se tudi ne upam. Tako tiho me gleda. Ali tolikanj mi očita s pogledi. Zato sem prišla semkaj. (*Vstane.*) Vlado, prosit sem te prišla. Vlado, saj si dober. Nikar ga ne tiraj v blaznost! Nikar v smrt!

Danej.

Ko ne bi bil tvoj oče — — (*Bridko.*) Žalil me je, da niti najslabšega berača ni mogel huje . . .

Stana

(*se ga oklene*). Vem. Oba naju je žalil. Toda vendar je moj oče. In bolan je. — O, da nisi odklonil njegovega izzivanja! Da mu vsaj nisi grozil! — Našel bi bil samega sebe.

Danej.

Preveč je kipelo v meni.

Stana.

Ali sedaj si miren. Pusti tudi njega v miru. Nobena misel nate naj ga ne obide več. — Oh, ljubim te tako iskreno in zraven trpim tako brezmejno. Vsaj z mano bodi usmiljen, Vlado.

Danej

(*mehko*). Usmiljen, ubožica moja! Ko bi brez pomisleka daroval življenje zate . . .

Stana.

Zato pa se usmili tudi njega. Srce se mi bo jokalo od gorja. Toda — odtod moraš. Drugam pojdi, Vlado. (*Izpusti ga in ga prime za roko.*)

Danej.

Odtod? (*Strastno.*) In tebe naj pustim? Stana, če odidem — morda hočeš žrtvovati mene očetu na ljubo — morda želiš celo, da bi odšel za vselej?

Stana.

Ne. Prisezam ti. Ne za vselej. Tvoja ostanem. Samo za sedaj odidi, Vlado! Toliko prilike boš imel zunaj. Povsod pojde glas slave s teboj. Samo iz tega mesta pojdi. Grušč je tudi teh misli. Če mi ostaneš blizu, si mi tako nedosežno daleč . . .

Danej

(*zamolklo ponavljaje*). Tako nedosežno daleč . . .

Stana

(*mrzlično razvneto*). Nisi še razvil vseh moči svoje duše. Še te poneso na v šji polet. In potem — papa te bo naposled moral priznati za to, kar si. In — saj ima mene vendar tudi rad. — Če se vrneš čez leto dni, čez dve leti . . .

Danej.

Komaj sem te privil nase, pa naj te že zopet izpustim . . .

Stana.

Moraš me, ker me ljubiš. In jaz moram izpustiti tebe, ker te ljubim. Vse moje misli bodo pri tebi. Časih bodo priletele k meni nazaj kakor solnčni žarki v bajki. In moč mi bodo dajale . . . Vlado, reci — obljubi mi, da pojdeš.

Danej.

Stana, dovolj sem premišljal. In srd se mi je dvigal v duši. Še bolj kakor zadnjič, Stana. Toda nisem ga sovražil. Zaradi tebe ga nisem.

Stana.

Zato pa, Vlado! Zato naj te ne prosim zaman.

Danej.

Naj bo, Stana. Vdajam se ti. Pojdem. Jutri. Danes. Kadar hočeš.

Stana

(se ga iznova oklene). Vlado! Moj edini — moj dobri Vlado!

Danej

(jo poljubi in ji potem gleda v oči). Reci doma, kar te je volja. Ti duša moje duše. — Tamle stoji osnutek na mizi. Delal sem kakor v blazni omotici. Nekaj umetnosti je v njem. Zdaj si me prepričala. Nevredna osveta bi bila. In brezplodna. Z bolnim človekom ne tekmujem. Častiželjen nisem, Stana. Ampak sramotiti se ne dam. Preveč ljubim svojo umetnost. Samo njej sem živel . . .

Stana.

In še ji boš živel, Vlado! Na svojega „Potnika“ pomisli. Tisti potnik si ti. Solncu greš naproti . . .

Danej

(*mračno*). Solnce puščam za sabo . . . (*Sede.*)

Stana

(*stopi zadaj k njemu in mu položi roko na ramo*). Spomini nanje pojdejo s teboj. In moja duša pojde s teboj. Z vsemi upi in željami . . .

Danej.

Ti zlata moja duša! (*Vstane; hipoma bridko.*) Stana, ampak ko odideš iz te stanice — kdo ve, dokdaj ti sežem v roko. V to milo roko, ki bi jo rad vekomaj držal v svoji . . . Vsaj te trenutke mi jo pusti, dokler si še pri meni. (*Prime jo za roko in ji jo gladi.*) Kako kruto te je ondan grabil zanjo . . .

Stana.

Papa je siromak. Pozabiva to. Je li, Vlado, z jezo v srcu ne boš mislil nanj? Nikoli? Obljubi mi še to, da ne boš mislil.

Danej.

Ne bom. Naj se umiri. Prijazen bo zopet s tabo. Tako grozovit ne more biti, da bi sovražil še tebe. Uteha mi bo, ako bom vedel, da je mir v tvojem domu. In tudi v tvojem srcu. Stana, in vendar je tako bridko, da morava vsaksebi . . . Meni je, kakor da ne smeš nikoli več od mene.

Stana

(*mu povesi glavo na prsi*). Moram, Vlado. Z zahvalo v srcu pojdem. In s še večjo ljubeznijo. Zakaj zmotila se nisem v tebi. — Vlado, ločiva se. Na pot greš. Preko časti do mene. (*Oklene se ga in ga drži objetega; naposled se zravnava.*) Zdravstvuj, Vlado! (*Hoče proti vratom na sredi.*)

Danej.

Stana! (*Prostre roke.*)

Stana

(se vrne).

Danej

(jo stisne k sebi). Ali moraš res že odtod?

Stana.

Grušč čaka spodaj. *(Iskreno.)* O, da morem s teboj, Vlado! Kakor daleč neso sanje!

(Na stopnicah se začuje glasno govorjenje Gruščevo.)

Stana

(se izvije Daneju iz rok). Grušč. Govori. Nekdo prihaja z njim.

Danej

(stopi k vratom in jih na pol odpre).

Grušč

(zunaj na stopnicah; namenoma glasno). Lesovin, težko se hodi navzgor. Ne omagaj mi spotoma . . .

Danej

(zapre vrata).

Stana

(vzgrožena). Papa je . . .

Danej

(nujno). Semkaj, Stana, v tole sobo. Brž. *(Odpre vrata na levi.)*

Stana

(zbeži skozi leva vrata).

(Začuje se močno trkanje na srednja vrata.)

Grušč

(zunaj). Hoj, gospod Danej! *(Zopet potrka.)*

Danej.

Noter!

Grušč

(*zunaj*). Počasi hodi, Lesovin! (*Vstopi naglo in se ozre po sobi; nujno.*) Stana?

Danej

(*pokaže na leva vrata*).

Lesovin

(*vstopi težko dihaje in za trenutek obstoji pri vratih*).

Grušč

(*Daneju potihoma*). Dobro je tako. — Lesovina sem prestregel spodaj. Bodite oprezni z njim. Ne nasprotujte mu v ničemer. Komaj se drži pokonci.

Lesovin

(*še bolj upadel kakor v drugem dejanju, stopi k mizi, vrže klobuk nanjo in težko sede na stol; po premolku*). Grušč, lahko greš. Ne potrebujem te. In klical te nisem. Ali pa — saj je vseeno. Ostani, če hočeš. — (*Daneju.*) Zakaj me gledate tako? Kakor da me ne poznate več. (*Seže si z roko v lase.*) Grušč, povej mu, kdo sem. Tebi me ne bo zatajil.

Grušč.

Niti takega namena nima. Ampak ti ga nečeš poznati.

Lesovin

(*se ozira po sobi*). Slaven mož je baje. Pravzaprav beraška delavnica za toliko slavo. Mrazi me v njej. — Danej, omislite si drugo. Nagrado so vam vendar že izplačali. Ne li? Grušč, to moraš ti vedeti. Predsednik si bil.

Grušč

(*zmiga z rameni*). Zakaj se zanimlješ za to? Kruh mora imeti, da ga pretvarja v kamen.

Lesovin.

V tak, da teži. V tla potiska človeka. — Luči nimate, Danej. (*Zapovedovaje.*) Luč prižgite!

Danej

(*stopi k omari in prižge svetiljko, ki jo potem postavi na mizo.*)

Lesovin.

V temi nečem sedeti. Ledene sence se plazijo v temi. V kri lezejo. V glavo se zapletajo. Kadar sije luč, jih ni. In če je svetlo v glavi, jih tudi ni. Ko bi imel še luč v glavi! . . . Grušč, nikar me ne glej tako. Sploh ne vem, kaj hočeš. Nekaj si govoril z mano po stopnicah. Kaj je že bilo?

Grušč.

No, da te je pot upehala. Mene je tudi. Saj veš, da ne maram stopnic.

Lesovin.

Po tleh se plaziš najrajši. — Gospod Danej, vaše stopnice so strme. Ko bi vam izpoddrsnilo? Naravnost v klet bi zdrčali po njih.

Danej

(*bridko.*) Zdrčalo mi je že marsikaj. Še globlje.

Grušč

(*s pomenom, kažoč na Lesovina.*) Zato pa bodite oprezni, vam pravim še enkrat. — Lesovin, preveč moči si prisojaš. V posteljo bi moral.

Lesovin.

Ker me je vrglo včeraj? Vstal sem zopet. — Ej da, zemlja nas vleče nase. Kakor z železnimi prsti. Zato sem padel.

Grušč.

Seveda nas vleče. Jaz stojim pri tleh, da sem ji bliže.

Lesovin

(se, kakor ne bi slišal Grušča, zopet ozre po sobi; pogled mu obstane na zastrtem modelu; Daneju). Pridno delate, ne li?

Danej.

Delal sem. Toda —

Lesovin.

Jaz tudi. Hm! Ali veste, kaj me je privedlo semkaj?

Danej.

Ne vem.

Lesovin

(s prisiljenim smehom). Radovednost me je prignala. Saj veste — osnutek. — *(Pokaže proti modelu.)* Tamkaj je pač?

Danej.

Nedodelan.

Lesovin

(grabi nervozno s prsti po mizi). Ali je prvi? Ali ste ostali kar pri prvem?

Danej.

Pri prvi ideji vsaj.

Grušč.

Osnutek. Kaj naj pomeni osnutek? Marsikaj jih je že bilo, ki se niso nikoli izdelali.

Lesovin

(prikima). Marsikaj. Tudi pri meni. — Prvi je torej. Nič ne de. Lahko je umotvor božje lepote. *(Zbegano skrivnostno.)* Veste, tak, da ga razstavite. Saj veste, tisti dan.

Danej.

Te misli nimam več.

Lesovin.

Nimate?

Danej.

Odtod pojdem.

Lesovin.

Odtod!

Danej.

Tako daleč, da vas ne zadene glas o meni.

Lesovin.

Daleč. Lepo je vse, kar ni blizu. O, svet je velik, Danej! Človek se lahko skriva v njem. Celó sam sebi. Jaz bi tudi šel med svet. Pa sem navezan na majhen prostor. Veste, na tolik, kolikršnega je treba za grob.

Grušč.

Kaj pa še. Živel boš. Živ med živimi!

Lesovin.

V svet pojdete. In Stana? Ali Stana tudi?

Danej.

Sam.

Lesovin

(*pokima*). Stana ostane pri meni. Četudi vas ljubi. Danej, vzemite jo. Zame ne mara.

Grušč.

Rada te ima. Nikamor neče od tebe.

Lesovin.

Ker imam težko glavo. Zato. Na tla bi jo položil. Danej, svinca ste mi vlili vanjo . . . Ampak veste, osnutek — ali ne morete z njim dalje?

Danej.

Ne morem in nečem.

Grušč.

Tako je prav. Gospod Danej, človek ste. Vsi skupaj nismo bogovi. Ljudje smo. Osnutki smo iz veliko ila, pa iz nekoliko duha. — Lesovin, ali si ga slišal? Neče!

Lesovin

(*Grušču*). Zakaj neče? Grušč, morebiti misli, da nisem ničesar storil v tem. (*Ljuto Daneju*.) Kaj mislite, ali sem delal ali nisem?

Danej.

Zakaj bi dvojil o tem?

Lesovin.

Z roko in z možgani sem delal. Najsi me je peklo v glavi. Žareče misli so se križale v njej. Kakor ognjene niti. In še sedaj se križajo. In v sponse se vežejo. (*Hipoma razjarjen; ukazovaje*.) Pokažite ga!

Danej.

Toda, gospod ravnatelj — naj vam povem —

Lesovin.

Brez ugovora. Videti ga hočem. (*Vstane; vidi se mu, da se težko drži pokonci*.) Grušč, luč vzemi. Posvetiš mi.

Danej

(*stopi k modelu, da ga odstrane*).

Grušč

(*vzame svetiljko in stopi k Daneju; naglo in tiho*). Torej ste se vdali Stani?

Danej

(*odstira model; tudi tiho*). Vdal.

Grušč

(*kakor prej*). Hvala. — In osnutek?

Danej

(*kakor prej*). Razbijem ga. (*Odstre model.*)

Lesovin

(*se je v tem približal Daneju in Grušču; zdaj gleda naprej sklonjen z napeto pozornostjo na model; konvulziven trepet mu izpreleti život; naposled se opoteče k mizi, se zgrudi na stol in si podpre glavo.*)

Grušč

(*je tudi pozorno gledal model; zdaj stisne Daneju roko; tiho, ali toplo*). Gospod Danej! Častim vas za mojstra. Visoko greste! (*Stopi s svetiljko k mizi in jo postavi nanjo.*)

Lesovin

(*počasi dvigne glavo in upre oko v Daneja; nato se rezko zasmije*). To je konec. Grušč, vidiš, da je konec. — Danej, zdaj sem poražen. Čudna zavest. Ali naj se ji privadam?

Danej.

Sploh ne. Tu ni ne zmage, ne poraza.

Lesovin.

Kaj pa je potlej? Praznina v mojem svetu. Zija, ker hoče biti polna. Mrliča hoče.

Grušč.

Ko se ne bi vznemirjal tako namenoma —

Lesovin.

Grušč, enega izmed naju hoče. Tega ne. Mene. (*Zasmije se.*) Hihi! Mene.

Grušč.

Tudi tebe ne. Tvojo slabost hoče.

Lesovin.

Danej, umoriti bi vas hotel. Žaradi vaše mladosti. In če bi vas pri tej priči — kaj bi mi pomagalo? Če bi umrla vaša mladost, ne bi se zaradi tega oživila moja starost. (*Obrne se in pogleda na osnutek.*) To je umotvor. Velik. Ponosen. Takega ne morem ustvariti. Ali si ga ti poizkušal kdaj, Grušč?

Grušč.

Ne, ker ne tekmujem sam s seboj.

Lesovin.

Oba sva bebca. Starost nama je obesila kraguljčke. Če se zagiblješ, pa pojo še bolj. Čudno pesem pojo. O grobu. (*Plane kvišku in zgrabi Daneja za ramo.*) Zakaj se mi ne rogate? Lahko se mi. Vse se mi roga. Tamle osnutek, tam iz kota in tukaj in tamkaj — — Na glas! Na cesti kažejo za menoj. Tisti, ki hodijo sicer s povešeno glavo kakor psi. (*Dvigne pesti in preti z njimi v praznino.*) — Le še! Le še! Ali mislite, da zblaznim zaradi vas? Svojat zoprna!

Grušč

(*je stopil k Lesovinu in ga prijel okoli života*). Lesovin, pusti. Ko bi se že hotel smejati sam sebi. Toda blazne besede govoriš. Mrzlica te stresa.

Lesovin

(*se ga ljuto oprostí*). Blazne besede! Rad bi, da bi bile. Pa ne bi vedel ničesar več. Še rajši bi imel, da ležim v grobu. Ne živ, ampak mrtev. (*Zmedeno se zasmije.*) Saj sem že mrtev. (*Pokaže na Daneja.*) Tale pa je živ. Eden v grob, drugi v življenje. Danej, spomenik na grob mi tudi še postavite, ne li? (*Počasi*

stopi k modelu in obstane dva koraka pred njim; zamolklo, kakor sam zase.) Samo osnutek je še. Ali potem se dvigne. Veličajen. Sijal bo v žareči lepoti. Jaz pa bom ležal v temi. Jaz nisem mogel izdelati takega. Razdrobil sem vse malovredne osnutke. (*Potegne si z roko preko čela.*) Vem, da so bili malovredni. To vsaj še vem . . .

Grušč

(*Daneju; nujno*). Storite že konec. Vidite, kakšen je.

Danej.

Vidim. Najbolje bo tako. (*Stopi k modelu; nehote pa obstoji za trenutek in globoko zasope.*)

Lesovin.

Kar ni za nič, naj se razdrobi. Hej, krepko je treba zamahniti s pestjo, pa zlete kosci daleč po tleh. (*S strastno togoto.*) In tale tukaj . . . (*Vzdigne pest in hoče planiti na model.*)

Danej

(*ga prestreže*). Ni treba. To storim sam. (*Prime za model in ga trešči ob tla.*) Tako. Zdaj vidite. Zdaj je konec.

Stana

(*prestrašena plane v sobo in obstoji pri vratih na levi*).

Grušč.

Imenitno ste ga treščili. Takole metati po tleh, kar je ozkosrčnega, je tudi umetnost. — Lesovin, malika je treščil ob tla! Tvojega malika!

Lesovin

(*strmi kakor brez zavesti na Daneja, potem na drobce, naposled na Grušča; siloma loveč besede*). To — to — Jaz sem jih tudi metal tako. In še na tleh bi jih

bil razbijal. Z glavo bi bil tolkel obnje. — (*Ugleda Stano; hipoma se mu zravna ves život.*) Kaj je to? Stana? Ti? Shajaš se z njim? (*Iztegne roko proti njej.*)

Stana

(*hitro premeri sobo in se zgrudi predenj na kolena.*) Ne, papa, ne! Poslušaj me, papa! (*Z mrzlično naglico.*) Prišla sem ga prosit, naj odneha. In obljubil mi je. Papa, bodi prijazen z menoj! Prosim te! (*Dvigne sklenjene roke proti njemu; ječe.*) Moj ljubi, moj ubogi papa! (*Obkleči pred njim.*)

Lesovin

(*si pogladi čelo.*) Stana, prosit si ga prišla. (*Z zmedenim izrazom.*) Prosit. Zame prosit. In obljubil ti je. Prav. Saj te ima rad. In ti ga imaš tudi rada. Vidva ne moreta vsaksebi . . . Razbil je osnutek. Ali če jih razbije sto, lahko naredi tisoč novih. Sem stopi, Grušč!

Grušč

(*stopi k Lesovinu in ga opre.*) Andrej!

Lesovin

(*skrivnostno.*) Grušč, žejo bi si rad pogasil. In ogenj bi si pogasil. Tukaj v možganih. — Grušč, zdaj grem navzdol. Le pojdiva. Počivat grem. Ta dva pa pustiva. (*Počasi se obrne proti Daneju.*) Danej, razbili ste ga. Zato, da bi bil mir med nama. Vem. In Stani na ljubo. Pa jo vzemite, Stano. (*Položi Stani roko na glavo.*) Stana, dete, ubožica. Saj te ne morem držati. Za glavo se moram držati. (*Prime se z obema rokama za glavo.*) Kako to pali . . . Požiga . . . (*Strahoma.*) Tam — sence prihajajo iz kotov. Hu! Vse polno jih je okoli mene . . . Blisk . . . (*Zakrili z rokami po zraku; vzkrikne.*) Ah! (*Opoteče se.*)

Grušč

(*ga je objel okrog pasu; zdaj ga oprezno spusti na tla.*)

Stana

(obstoji za trenutek kakor okamenela; nato se vrže k Lesovinu). Papa! (Črez nekaj časa vzgrožena.)
Mrtev!

Grušč

(poklekne k Lesovinu; zamolklo). Zemlja ga je potegnila nase . . .

Danej

(stoji sklonjen pred Lesovinom in sklepa roke pred sabo).

Zavesa hitro pade.

Konec.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

000155 8

00000077292

